

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKRAN ZORBALIĞINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN HİKÂYELEŞTİRİLMİŞ DURUMLAR İLE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hatice Damla KÜPELİ

NİĞDE

MAYIS, 2020

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKRAN ZORBALIĞINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN HİKAYELEŞTİRİLMİŞ DURUMLAR İLE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Damla KÜPELİ

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Buket ASLANDAĞ

NIĞDE
MAYIS, 2020

ÖNSÖZ

Öncelikle tez konumu seçmemden itibaren isteklerimi göz önünde bulunduran, çalışmam süresince değerli bilgilerini ve deneyimlerini benimle paylaşan, yürüdüğüm yolda bana ışık tutan ve akademik anlamda kendimi geliştirmemi sağlayan kıymetli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Buket ASLANDAĞ'a çok teşekkür ederim.

Hayatımın her anında bana destek olan, yüksek lisans eğitimim boyunca da desteklerini her an hissettiren, motivasyon kaynağım olan aileme de çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2020

Hatice Damla KÜPELİ

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Öğretmen Adaylarının Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin Hikayeleştirilmiş Durumlar İle İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 20/05/2020

Hatice Damla KÜPELİ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKRAN ZORBALIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN HİKAYELEŞTİRİLMİŞ DURUMLAR İLE İNCELENMESİ

KÜPELİ, Hatice Damla

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Buket ASLANDAĞ

Mayıs, 2020, 71 sayfa

Eğitim döneminde ve okullarda yaşanan en yaygın problemlerden biri akran zorbalığıdır. Zorba davranışın olduğu durumlarda ise okullarda en yetkili kişiler öğretmenler ve okul idarecileridir. Bu sebeple öğretmenlerin zorbalığa karşı bakış açıları ve tutumları oldukça önemlidir. Buna yönelik, araştırmada öğretmen adaylarının akran zorbalığına bakış açıları ve müdahale etme düzeylerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmada akran zorbalığına ilişkin kullanılan veri toplama aracı Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 371 öğretmen adayına uygulanmıştır. Çalışmada karma araştırma yöntemi çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının akran zorbalığına bakış açılarını ve zorbalıkla baş etme stratejilerini cinsiyet ve bölüm değişkenleri ile ilişkisini ortaya koymak adına Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın, nitel boyutunda ise ilgili veri içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmanın sonuçlarında, öğretmen adaylarının akran zorbalığı türlerine ilişkin bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık bulunurken, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Şiddet, Akran, Mağdur, Zorba, İzleyici, Okul, Müdahale

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF THE VIEWS OF PRE-SERVICE TEACHERS ON PEER BULLYING VIA VIGNETTES

KÜPELİ, Hatice Damla

Department of Educational Sciences

Division of Curriculum & Instruction

Thesis Advisor: Asistant Professor Buket ASLANDAĞ

May , 2020, 71 pages

One of the most common problems experienced in the education period and schools is peer bullying. In cases of bully behavior, teachers and school administrators are the most authorized in schools. For this reason, teachers' perspectives and attitudes towards bullying are very important. In this regard, the aim of this study was to reveal the pre-service teachers' perspectives on peer bullying and their intervention levels.

The data collection tool on peer bullying used in the study was applied to 371 prospective teachers studying at the Faculty of Education, Niğde Ömer Halisdemir University. In the study, mixed research method was used. The data was analyzed with the Mann Whitney U test and Kruskal Wallis H test in order to reveal the pre-service teachers' perspectives on peer bullying and their relationship with gender and department variables. In the qualitative dimension of the research content analysis was used. While there is a significant difference in the results of the study regarding the variable of the department, no significant difference was found depending the gender variable.

Key Words: Bullying, Violence, Peer, Victim, Bully, Audience, School, Intervention

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
I. BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1. 2. Araştırmanın Amacı.....	3
1. 3. Araştırmanın Önemi.....	5
1. 4. Sınırlılıklar	5
II. BÖLÜM	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2. 1. Okullarda Şiddet ve Zorbalık.....	7
2.2. Zorbalık Türleri.....	9
2.3. Zorba Grupları	11
2.3.1. Zorba.....	11
2.3.2. Mağdur.....	13
2.3.3. Zorba/Kurban.....	14
2. 3. 4. İzleyiciler	14
2. 4. Akran Zorbalığının Nedenleri.....	15
2. 4. 1. Çocuğun Kendisinden Kaynaklanan Nedenler	15
2.4.2. Aileden Kaynaklanan Nedenler	17
2.4.3.Öğretmen-Öğrenci İlişkisinde Zorbalık.....	19
2.4.4. Medya ve Zorbalık.....	20
2.5.Akran Zorbalığının Sonuçları	21
2.7. Akran Zorbalığı İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	28
2.7.1. Akran Zorbalığı ve Cinsiyet.....	28
2.7.2. Akran Zorbalığı ve Yaş.....	32
2.7.3. Akran Zorbalığı ve Sosyoekonomik Düzey.....	34
III. BÖLÜM	36
3. YÖNTEM	36
3. 1. Araştırma Deseni	36
3.2. Çalışma Grubu	36

3.3. Veri Toplama Aracı	37
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	37
IV. BÖLÜM.....	40
4. BULGULAR.....	40
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	40
4.1.1. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular.....	40
4.1.2. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular	41
4.1.3. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular.....	42
4.1.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	43
4.1.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	44
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	45
4.2.1. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular.....	45
4.2.2. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular	46
4.2.3. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular.....	47
4.2.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	49
4.2.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	49
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	50
4.3.1. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular.....	51
4.3.2. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular	51
4.3.3 Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular.....	53
4.3.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	54
4.3.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular	55
V. BÖLÜM.....	57
5. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER.....	57
5.1. TARTIŞMA SONUÇ.....	57
5.2. ÖNERİLER.....	60

KAYNAKÇA.....	62
EKLER.....	67

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Veriler	37
Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Hesaplamaları.....	39
Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Aritmetik Ortalama Sonuçları.....	40
Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları.....	41
Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları	42
Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	44
Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	44
Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları.....	46
Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları	48
Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	49
Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	50
Tablo 12. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Aritmetik Ortalaması	51
Tablo 13. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları.....	51
Tablo 14. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları	53
Tablo 15. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	55
Tablo 16. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Akran Zorbalığı İle Normal Akran Çatışması Arasındaki Fark	9
Şekil 2. Akran Zorbalığı Tipleri (Sipahi, 2008)	10
Şekil 3. Zorba ve Mağdur Arasındaki Farklar (Gökler, 2007)	13
Şekil 4. Mağdur ve Zorbaların Aile Özellikleri	19

I. BÖLÜM

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Aileyle başlayan sosyalleşme süreci okul döneminde devam etmektedir. Okul dönemindeki çocukların sosyalleşmesinde etkili olan temel faktör de çocuğun akranlarıyla olan ilişkileridir. Çocuğun akran ilişkileri o dönemdeki sosyal ilişkilerini etkilemekle beraber ileriki yıllarda da sosyal hayatına yön vermektedir. Akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kuran çocukların sosyal gelişimi başarıyla tamamlanırken olumsuz akran ilişkileri de bir takım problemleri (saldırganlık, şiddet, zorbalık) ortaya çıkarabilmektedir (Gülay, 2012).

Okul ortamında çocuğun zorbalıkla karşılaşması yanlış sosyalleşmesine sebep olmakta ve çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Birçok kurum gibi okullar da toplumsal hayatımızın en önemli parçalarındandır. Okullar toplumsal yapı ve çocuk arasında bir köprü görevi görmektedir. Bu yapının içerisinde bozulmaların olması çocuk ile şiddet kavramını karşı karşıya getirmektedir. Oysaki okulların temel görevi çocuklara olumsuz çevre faktörlerinden uzak, sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturmaktır. Çocuklar sadece güvenli bir ortamda mağdur olmadan nitelikli bir eğitim alabilmektedirler (Ertan, 2012). Aksi takdirde hem zorba davranışı uygulayan çocuk hem de zorba davranışa mazur kalan çocuk için gelecek yaşantılarında ciddi problemler ortaya çıkabilmektedir. Zorba davranışta bulunan çocuk için önlem alınmadığı takdirde ilerleyen zamanlarda toplum için suçlu profili oluşturmakta, mağdur/kurban içinde kalıcı travmalar oluşabilmektedir. Bu yüzden okullarda zorbalık ve şiddetten bahsedilmesi de bu ilkelere ters düşmektedir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ikinci basamakta olan güvenlik ihtiyacına bakıldığında okullarda da ancak güvenli bir ortam olduğunda bir üst basamağa geçme veya en üst basamağında olan kendini gerçekleştirme sağlanabilir. Dersler, okuldaki başarı, sosyal ilişkiler, kendini kanıtlama veya okula aidiyet hissetmesi okulda güvenli

bir ortam olmadığı zaman sağlanamaz. Dolayısıyla her çocuk ve her birey güvenli okul ortamında eğitim alma hakkına sahiptir.

Bütün şiddet davranışlarında olduğu gibi zorba davranışlarında birçok olumsuz sonuçları vardır. Kasıtlı ve sürekli bir şiddet davranışı olan zorbalığın olumsuz etkilerin daha ağır olduğu söylenebilir. Zorba davranışların önüne geçilmediğinde okulun tehlikeli bir yer haline gelmesi çocuklardaki kaygı düzeyini de arttırmaktadır. Okul ortamında yaşanan olumsuz yaşantılarda, öğrencilerin okuldan soğumasına, akademik başarısızlığa, kendine ve çevresine güven duyamama, arkadaşlık kuramama ve içine kapanma gibi pek çok sorunlara yol açabilir (Pişkin ve Ayas, 2011). Dolayısıyla zorbalığa karşı müdahale edilmeli ve şiddetin hiçbir türünün kabul edilemeyeceğinin vurgusu yapılmalı ve öğrenciler, başta yöneticiler olmak üzere, öğretmenler ve okuldaki tüm yetişkinler tarafından desteklenmelidir.

Şiddetin bir türü olan zorbalık, kötülük yapma amacı taşıyan, güç dengesizliğinin olduğu saldırgan bir davranış türüdür. Zorbalık, okullarda yaşanan ve çocuğun sosyal-duygusal sağlığını etkileyen problemlerden biridir (Albayrak, 2012). Zorbalık üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde zorba davranışların geçmiş zamanlarda çocuğun yanlış büyütülmesinin bir parçası olduğu vurgulanmıştır. Okullarda zorbalık konusuyla ilgili ilk araştırmaları başlatan Olweus'a göre bir öğrenci bir veya birden çok öğrencinin zorba davranışlarına maruz kalıyorsa kurban/mağdur olmuştur. Olweus'a göre akran zorbalığı, her hangi bir kışkırtma unsuru olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan güç eşitsizliği olan akran gruplarında güçlü olan çocuğun (zorbanın) karşı tarafa (mağdur) bilerek, isteyerek, sistematik ve periyodik olarak baskı yaparak korku, endişe veya zarar vermeyi amaçlayan fiziksel, sözel veya ilişkiyel saldırı olarak tanımlanabilir. Bu özellikler zorbalığı diğer saldırganlık türlerinden ayırmaktadır (akt. Tuğrul ve Aslan; Olweus,1999). Zorba olan öğrencinin mağdur olan öğrenciyi yıldırma politikası olarak da değerlendirilebilir.

Saldırganlık aralarında güç dengesizliğinin olduğu kişiler arasında olabileceği gibi, aynı güçteki iki taraf arasında da gerçekleşebilir; fakat saldırgan bir davranışın akran zorbalığı olarak değerlendirilebilmesi için kurban kişinin kendini zorba kişiye karşı savunamayacak güçte olması gerekmektedir. Hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın saldırganlık kişinin kendisine veya başkasına zarar veren bir davranış

biçimini ortaya koymakta ve kabul edilemeyecek olumsuz bir sosyal beceriyi anlatmaktadır (Dilekmen ve ark., 2011).

Okullarda giderek yaygınlaşan şiddet olgusu toplumun her anında var olmasına rağmen günümüzdeki kadar yaygın ve ciddi bir sorun olarak algılanmamıştır. Okullarda yaşanan şiddet olaylarının Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de son yıllarda arttığı görülmektedir. Dolayısıyla şiddet olgusu, üzerine durulması gereken ciddi bir mesele haline gelmiştir (Yurtal ve Cenkseven, 2007). Şiddet olayları toplumun her anında var olmuş olsa da en önemlisi öğrenciler/çocuklar arasında gözlenmektedir. Şiddet denilince akla fiziksel şiddet gelse de mağdur öğrencilerin stres, kaygı, özgüven eksikliği, öfke gibi psikolojik şiddete maruz kaldıkları da ortaya konmuştur. Şiddet, öğrencileri fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden etkilese de öğrencilerin akademik başarılarını da önemli ölçüde etkilemektedir. Atlanmaması gereken bir diğer husus da akran zorbalığında zorbanın ve mağdurun yaşadıkları psikolojik, sosyolojik ve akademik olarak sadece okul dönemlerini değil ileriki yaşamlarını da önemli derece de etkilemektedir (Kılıç, 2010).

Okullar öğrencilerin zamanlarını geçirdikleri en güvenilir yer olarak algılanırken son zamanlarda okul içerisinde yaşanan şiddet olayları bu algıyı yıkmaktadır. Bu olumsuz davranışlar, öğrencilerin okula karşı olumsuz düşünceler geliştirmesine ve okuldan uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Ayas ve Horzum, 2011). Okulların yegane amacı öğrencilere, şiddetten arınmış güvenli bir ortam sunarak ve öğrencilerin kendilerini her açıdan özgür hissetmelerini sağlayarak eğitimlerini tamamlamaları konusunda desteklemektir. Aksi takdirde okul öğrenciler için şiddetin öğrenildiği bir yer haline gelir ve öğrenci için risk faktörü oluşturmaktadır.

1. 2. Araştırmanın Amacı

Akran zorbalığı gerek okul içerisinde gerekse okul dışında meydana gelmekte ve günden güne artış göstermektedir. Öğrencilerin arasındaki zorba davranışlar, birbirlerine ciddi anlamda hasarlar vermektedir. Akranlar arasındaki bu zorba davranışlar olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. Okul ortamlarında daha pozitif ve sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için gerek öğrenciler gerekse okul içerisinde çalışan tüm yetkili kişiler öğrenciler arasındaki ilişkileri sağlam tutmalı ve gerekli önlemleri almalıdırlar. Bu çalışma ile de öğretmen adaylarının varsayımsal

durumlar üzerinden akran zorbalığına ilişkin görüşleri alınarak öğrencilerin, zorba davranışlara olan eğilimlerine karşı baş etme mücadelesinin saptanması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının görüşlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanıp araştırma sonucunda okullarda olası zorbalıklarla karşılaşılması halinde çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi “Öğretmen adaylarının akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme cevap bulmak üzere üç tane alt problem belirlenmiştir. Bu alt problem aşağıdaki gibidir:

1. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
  - a. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır?
  - b. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında zorbaya ilişkin tepkileri nasıldır?
  - c. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında mağdura ilişkin tepkileri nasıldır?
  - d. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - e. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
  - a. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır?
  - b. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığında zorbaya ilişkin tepkileri nasıldır?
  - c. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığında mağdura ilişkin tepkileri nasıldır?
  - d. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - e. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

- a. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır?
- b. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında zorbaya ilişkin tepkileri nasıldır?
- c. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında mağdura ilişkin tepkileri nasıldır?
- d. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
- e. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

1. 3. Araştırmanın Önemi

İlgili araştırmalar tarandığında Türkiye’de akran zorbalığı üzerine pek çok araştırma yapılmış ancak araştırmalar öğrenciler üzerinde yoğunlaşmış ve öğretmen görüşleri üzerine çok çalışma yapılmamıştır. Ayrıca alan yazına bakıldığında öğretmen adaylarının görüş ve tutumlarına ilişkin de çok fazla araştırma yapılmamıştır. Bu bağlamda, okullarda akran zorbalığının varsayımsal hikâyeler üzerinden öğretmen görüşlerini alan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu yönüyle yapılacak olan araştırmanın özgün olması ilgili alan yazına katkı sağlayacaktır.

1. 4. Sınırlılıklar

- 1) Araştırmadan elde edilen veriler Yoon ve Kerber (2003) tarafından yazılmış hikâyelerle oluşturulan veri toplama aracı ile sınırlı tutulmuştur.
- 2) Araştırmadan elde edilen veriler Niğde ili Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde eğitim gören öğrencilerden toplanan verilerle sınırlıdır.

1. 5. Tanımlar

Zorbalık: Bir ya da daha çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri psikolojik, fiziksel, cinsel sürekli ve istedik olarak rahatsız etmesidir (Pişkin, 2002).

Zorba: Kendisinden daha güçsüz olan öğrenci veya öğrenci gruplarını bilerek ve isteyerek rahatsız eden öğrenci veya öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

Kurban: Kendini, kendinden daha güçlü olan öğrenciye veya öğrenci gruplarına karşı savunamayan, zorba davranışlara maruz kalan öğrenci veya öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

Zorba-Kurban: Hem zorbaca söz ve eylemlerde bulunan hem de zorba davranışlara maruz kalan öğrenci ya da öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

Vinyet: Gerçek yaşamda karşılaşılabilecek durumlardan hareketle hazırlanmış, kısa, betimsel hikaye/senaryo.

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Okullarda Şiddet ve Zorbalık

Kolektif yaşam içerisinde hayatını sosyal bir varlık olarak sürdüren insan toplumsallaşma sürecinde diğer bireyler ile sürekli iletişim kurma gereksinimi duyar. Bu süreçte bazı bireyler sosyalleşmeyi başarıyla tamamlarken bazı bireyler ise bu eylemi başarıyla gerçekleştiremezler. Eylemi gerçekleştiremeyen bireyler toplumla özdeşleşemez ve sosyalleşme sürecinde sıkıntılar yaşar. Bu durumda diğer bireyler ile sık sık çatışma haline girebilmekte ve hatta bu çatışma şiddete dönüşebilmektedir.

Sosyalleşme sürecinin ilk evresi ailedir. Çocuğun ailede başlayan sosyalleşme sürecinin eksik veya yanlış olması halinde şiddetin ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Ebeveynlerin gözetiminin yetersizliği, çocukların toplumsallaşma sürecinde etkin katılımlarının olmaması, disiplin yetersizliği ya da ebeveynlerin çocuklarına kötü muamele göstermeleri ve aile içerisinde şiddetin var olması çocuğun şiddeti ve zorbalığı öğrenmesine yol açmaktadır. Şiddet eylemini gerçekleştiren çocukların şiddet eylemi göstermeyen bireylere oranla daha çok aile içinde şiddetle büyüdükleri söylenebilmektedir (Tezcan, 2009). Literatüre bakıldığında da Akyol ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin yüzde 66 sının çocuklarının zorba davranışlarda bulunmasının altında ailesel faktörlerin bulunduğu belirtilmiştir (Akyol ve ark, 2018). Yine Özgür ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada aile içerisindeki şiddetin çocukların davranışlarına yansıdığı ortaya konulmuştur (Özgür ve ark, 2011).

Bireyin sosyalleşmesini takip eden diğer süreç ise okuldur. Çocuğun ailesinde öğrendiği davranış türleri okul ortamına taşınmaktadır. Çocuk ailesini rol model olarak öğrendiği olumsuz davranışları normal bir durum olarak algılamakta, yaşam sürecinde istemediği şeylere karşı kullanmakta ve okulda gerek arkadaş gruplarına gerekse öğretmenlerine karşı uygulamaktadır.

Okul zorbalığı konusundaki ilk çalışmaları Olweus tarafından 1970’li yıllarda İskandinav ülkelerinde başlatılmıştır. Olweus, zorbalığı ilk olarak “mobbing” kavramı olarak tanımlamış ve yetersiz kaldığını ve farklı anlamlar taşıdığını düşünerek mobbing kavramını “bullying” (zorbalık) olarak kullanmıştır (akt. Pişkin, 2009;

Olweus, 1993). Olweus 'un yaptığı zorbalık tanımına göre, bir ya da birden fazla öğrencinin bir başka öğrenciye kasıtlı olarak zarar verme amacıyla sistematik olarak olumsuz davranışlar göstermesidir (akt. Albayrak, 2012; Olweus, 1993). Hoover ve Oliver ise okul zorbalığını, bir öğrencinin bir ya da daha fazla öğrenci tarafından fiziksel veya psikolojik olarak istismar edilmesi şeklinde tanımlamıştır (akt. Gürsoy, 2010; Hoover ve Oliver, 1993). İlk defa karşılaşılan bir bireyle tartışmak, fiziksel olarak davranışta bulunmak, sözel ya da psikolojik şiddette bulunmak, herhangi bir zarar verme hali zorbalık olarak ele alınmamaktadır. Çünkü süreklilik arz eden bir saldırgan davranış değildir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Pişkin'e göre ise okul zorbalığı, bir grup öğrencinin kendilerinden daha güçsüz ve zayıf olan öğrenci ya da öğrencileri bilerek ve isteyerek fiziksel olarak(tekme atma, itme, tokat atma vb.), sözel olarak(alay etme, sataşma, lakap takma, küfür etme, iftira atma vb.), eşyalarını/parasını zorla alarak veya eşyalarına zarar vererek, arkadaşlıktan çıkarıp/dışlayıp yalnız bırakarak küçük düşürmesi ve bu olaylara karşı mağdurun kendini koruyamadığı bir saldırganlık türüdür (Pişkin, 2002).

Alan yazın tarandığında okul zorbalığı genel olarak öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz/savunmasız öğrencileri kasıtlı ve sürekli rahatsız ederek mağdurun kendini koruyamadığı zorbalık türüdür. Bu davranış türlerini gösteren öğrenciler zorba, zorbalığa maruz kalan öğrenciler ise kurban ya da mağdur olarak isimlendirilir. Aynı güçteki iki öğrencinin birbirleriyle tartışmaları ya da kavga etmeleri saldırganlık olarak nitelendirilebilir ancak zorbalık olarak nitelendirilemez. Zorba davranış olarak tanımlanması için taraflar arasında güç eşitsizliğinin olması gerekmektedir.

Güvenir (2004) saldırganlık ve zorbalık arasındaki farkı aşağıda Şekil 1’de göstermiştir:

Normal Akran Çatışması	Akran Zorbalığı
Eşit güçler; arkadaşlık var.	Güçte dengesizlik; arkadaşlık yok.
Arada sırada olur.	Tekrarlayıcı olumsuz hareketler var.
Ciddi değil.	Ciddidir (ruhsal ve fiziksel zarara yol açar).
Güç ve dikkat arayışı yok.	Güç ve kontrol arayışı var.
Belli bir kazanç arayışı yok.	Güç kazanmayı ya da belli bir eşyayı, parayı almayı deneme var.
Pişmanlık ve sorumluluk alma var.	Pişmanlık ve sorumluluk alma yok.
Problemi çözmek için çaba sarf edilir.	Problemi çözmek için çaba sarf edilmez.
Eşit duygusal tepki vardır.	Sadece mağdura yoğun olumsuz duygusal tepki vardır.

Şekil 1. Akran Zorbalığı İle Normal Akran Çatışması Arasındaki Fark (Güvenir, 2004).

2.2. Zorbalık Türleri

Akran zorbalığını tanımladıktan sonra önemli olan diğer unsurda zorbalık çeşitlerinin ayırt edilmesidir. En temel ayırım fiziksel zorbalık ve psikolojik zorbalık arasındadır. Fiziksel zorbalık vurmak, itmek, tekmelemek vb. dir. İlişkisel veya sosyal saldırganlık olarak da bilinen psikolojik zorbalık ise lakap takma, alay etme, hakaret, tehdit ve küfür etme, dışlama gibi kurbanı psikolojik bir çöküşe uğratma amacı taşıyan zorbalık türüdür. Akran zorbalığı birine doğrudan fiziksel güç uygulayabileceği gibi biri hakkında yalan yanlış hikâyeler uydurarak iftira atma gibi dolaylı bir şekilde de olabilmektedir (Ergün, 2011).

Akran zorbalığı ile ilgili son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında, akran zorbalığının farklı tiplerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Farklı çalışmalarda farklı şekillerde tanımlanan zorbalık türlerinin, alan yazında genel olarak fiziksel, sözel ve dolaylı zorbalık olarak üç türü bulunmaktadır. Fiziksel ve sözel zorbalık ise en yaygın olarak bilinen zorbalık türleridir (Olweus, 1993).

Sipahi (2008), zorbalığın türlerine ilişkin tanımları yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bulgular Şekil 2’de göstermiştir.

DOĞRUDAN ZORBALIK	
Fiziksel Zorbalık	Dövme, tekmeleme, eşyasını alma, parasını gasp etme, saçını çekme, tükürme vb.
Sözel Zorbalık	İsim takma, dalga geçme, kızdırmak, sataşmak, küçük düşürücü sözler söyleme vb.
DOLAYLI ZORBALIK	
İlişkisel Zorbalık	Dışlama, yok sayılması, hakkına dedikodu çıkarma, iftira atma
Aile kökeni, İnanç	Aile kökeni, maddi durumu ve inancı ile ilgili aşağılanması
Cinsel Zorbalık	Cinsel anlamlı isimler ve yorumların söylenmesi, el hareketleri
Siber Zorbalık	İnternet, sosyal platform ve telefon üzerinden gelen kırıcı ve hakaret edici mesajların gelmesi

Şekil 2. Akran Zorbalığı Tipleri (Sipahi, 2008)

Pişkin’e göre ise akran zorbalığı, tekme atma, tokat atma, itme, çekme gibi *fiziksel zorbalık*, sataşma, alaycı tavırlar sergileyip küçük düşürücü eylemlerde bulunmak ve kırıcı sözler söyleme gibi *sözel zorbalık*, gerçeklikle alakası olmayan söylemlerde bulunma, dışlayarak yalnız bırakma ve terk etme gibi *dolaylı* veya parasını ya da eşyalarını zorla almakla tehdit etme, malına zarar verme gibi *davranışsal* olarak ortaya çıkmaktadır (Pişkin, 2002). Pişkin, zorbalık türlerini fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon (dışlamak), söylenti çıkarıp yayma (dedikodu), eşyalara zarar verme olarak beş ana kategoride ele almıştır (Pişkin, 2006).

Beale (2001), yaptığı araştırmalarda dört tür zorbalık türünden bahsedildiğini belirtmektedir. İlk türü oldukça yaygın bilinen ve sık karşılaşılan “fiziksel zorbalık” tır. Fiziksel zorbalık türü, daha çok eylem yönelimlidir ve doğrudan zorbalık denilebilecek davranış kalıplarıdır. Bu zorbalığın en kolay ayırt edilebilen somut bir türüdür. Fiziksel zorba davranış gösterenlerin büyük çoğunluğunu erkekler oluşturur. Gün geçtikçe fiziksel zorbalılar daha da saldırganlaşırlar ve bu davranışlarını ileriki yaşamlarına da yansıtırlar. İkinci türü ise “sözel zorbalık” tır. Bu tür zorbalarda kullandıkları sözcüklerle sözel olarak kurbanları incitir, küçük düşürürler. Üçüncü

zorbalık türü ise “ilişkilerde zorbalık ya da ilişkisel zorbalık ”tır. Bu tür zorba davranışlar ise daha çok kızlar arasında görülür ve sosyal ilişkilerde reddetmeye yol açar. Son zorbalık türü ise “tepkisel zorbalık ”tır. Bu tür zorbalık türü ise belirlenmesi en güç zorbalık türüdür (akt. Gökler, 2007).

Arıman (2007) ise zorbalık; bedensel (itme, bıçakla saldırma, korkutma amaçlı uygulanan her türlü şiddet), sözel (lakap takma, alay etme, söylenti çıkarma, sözel şakalar, hakkında kötü şeyler yazma vb.) ,duygusal (gruptan dışlama, ayrımcılık yapma, aşağılama vb.) ve cinsel (elle taciz, sarkıntılık etme, cinsellik içeren söylemlerde bulunma vb.) saldırganlık olmak üzere beş ana başlık altında sınıflandırmıştır.

Akran zorbalığına ilişkin çalışmalar incelendiğinde araştırmacılar genel olarak üç tip zorbalıktan bahsetmektedirler. Bunlar; sosyal dışlanma (ilişkisel zorbalık), fiziksel zorbalık ve sözel zorbalıktır. Fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık türü gözlenebilir olduğundan dolayı doğrudan zorbalık olarak kabul edilirken, sosyal dışlanma ise dolaylı zorbalık türü içerisinde yer almaktadır. Dedikodu yapmak, iftira atmak, yalnız bırakmak gibi doğrudan gözlenemeyen davranışları içeren dolaylı zorbalık, ilişkisel zorbalık olarak da ifade edilmektedir. Zorbalık denildiğinde her ne kadar akla ilk olarak fiziksel zorbalık gelse de zorbalığın birçok türü mevcuttur. Karşıdaki kişiyi üzen, kıran, inciten ve kişiye her anlamda zarar veren davranış türleri zorbalık olarak değerlendirilebilmektedir. Bu araştırma da zorbalık türlerinden; ilişkisel zorbalık (dışlama), fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık türleri üzerinden hareket edilecektir.

2.3. Zorba Grupları

2.3.1. Zorba

Genel olarak zorba bireyler, zorba davranışı başlatan ve devam ettiren çete/grup olarak adlandırılmaktadır. Olweus’a göre zorbalık anti sosyal davranışın ve kurallara karşı gelme davranışının bir bileşeni olarak görülür (akt. Gökler, 2007) Zorba kişi, kendi gücünü daha zayıf kişilere karşı kullanarak onları incitmek veya korkutmak amacıyla kullanan kişidir. Zorbalar düşmanlık hisleri ile dolu, saldırgan, atak ve genelde popüler olan kişilerdir (Kartal ve Bilgin, 2007). Olweus (1980) göre ebeveynlerin kullandıkları saldırgan disiplin cezalarının ve ebeveynlerin saldırgan davranışlara gösterdikleri esnekliğin çocukta saldırgan davranışın ortaya çıkma riskini

arttırmaktadır (akt. Kartal ve Bilgin, 2007). Zorbalar çoğunlukla; güçlü, atılgan, kolayca provoke olan, saldırganlıktan hoşlanan bireyler olarak da karakterize edilir (Kılıç, 2010).

Zorba öğrenciler, hem akran gruplarından hem de kurbanlarından daha büyük, fiziksel olarak daha güçlüdürler. Zorbalar saldırganlık kullanarak, korkutma politikasıyla hareket ederek, kendi akran grupları ya da kurbanları üzerinde ciddi bir hâkimiyet kurarlar ve bunu devam ettirirler. Genel olarak çabuk sinirlenen, dürtüsel, toleransı olmayan, kurallara uymayan, gerek arkadaşları gerek öğretmenleri gerekse aile bireyleri de dâhil olmak üzere onlara karşı gelen ve saldırgan bir tutum içerisinde olan bireylerdir. Kurbanlarına karşı empatileri yoktur ve her zaman kendilerine karşı olumlu tutum içerisinde değildirler. Akran grupları tarafından popüler olarak görülmeyen zorba gruplar kendilerini destekleyen küçük bir gruba sahiptirler (Ergün, 2011). Zorba davranışta bulunan çocuklar ne kadar güç gösterdiğinin ya da saldırganlığının farkında olmadıkları için kurban üzerindeki sonuçlarını anlayamamakta ve kurbanın neler hissettiğini düşünmemektedirler.

ZORBA	KURBAN
Genellikle fiziksel olarak kuvvetli ve saldırganlardır. Şiddete eğilimleri yüksektir.	Fiziksel olarak zayıftırlar. Saldırgan davranış göstermezler ve şiddete başvuramazlar.
Vakitlerinin büyük çoğunluğunu dışarıda geçirirler ve aile içi etkili iletişimleri düzeyleri oldukça düşüktür. Daha az sorumluluk sahibi ve daha az destekleyici ebeveynlere sahiptirler.	Aşırı yakın ebeveyn- çocuk ilişkileri vardır. Çocuklarını her anlamda destekleyen ve çocuklarıyla aşırı ilgilenen ve bütün sorumluluklarını takip eden bireylere sahiptirler.
Öz güven düzeyleri fazla, dışa dönük ve rahattırlar. Üst düzey iletişim becerilerine sahiptirler.	Kendilerine güvenleri yoktur. Kaygılı ve endişelidirler. Özsaygıları düşüktür. Depresyon gibi psikolojik problemler ve fiziksel sağlık problemleri yaşarlar. Depresyon yaşarlar.
Özellikle erkek zorbalar, kendi toplumsal beklentilerine uygun buldukları baskın ve güçlü erkeklere kolay uyum sağlar ve akranları tarafından kabul gören popüler bir imaj taşırlar.	Diğer çocuklara göre daha az popülerdirler. Arkadaşlık kurmada güçlük çekerler. Zamanlarının çoğunu yalnız geçirirler ve sosyal uyumları zayıftır.
Sorumluluk sahibi bireyler değildirler. Empati kurma becerileri gelişmemiştir.	Sorumluluk alabilirler, empati kurabilirler.
Sorunlarla mücadele edebilme düzeyleri	Sorunlarla başa çıkamazlar ve kaçma

---

yüksek, bağımsız hareket edebilen ve kendilerini doğru ifade eden bireylerdir.	eğilimindedirler. Kendilerini ifade etme becerileri düşüktür.
Yetişkinleri dinlemedikleri gibi okulda evde kurallara uymazlar.	Kuralları tanırlar ve uygularlar.

Şekil 3. Zorba ve Mağdur Arasındaki Farklar (Gökler, 2007)

Literatür tarandığında, zorba çocuklar genel olarak şiddete karşı daha olumlu tavırlar sergileyen ve şiddete her an meyilli olan, şiddet araçlarını sık sık kullanan bireylerdir. Tepkisel davranırlar, özdenetimleri ve kaygı düzeyleri oldukça düşük, empatiden yoksun bireylerdir. Kendilerine karşı saygıları vardır ve çoğu zaman saldırganlık düzeylerinin farkında değildirler. Zorba birey eğer erkekse gücünü fiziksel olarak gösterir. Kadın zorbalar ise güçlerini daha çok ilişkisel ve sözel olarak gösterir. Zorba bireyler genel olarak çabuk öfkelenen ve öfke kontrolü olmayan bir mizaca sahiptirler. En belirgin özellikleri ise yıkıcı ve öfkeli oluşlarıdır. Özdenetimleri ne kadar düşüğe özsaygı düzeyleri o kadar yüksek bireylerdir. Yaptıklarından utanç duymazlar ve daha dışa dönük tavır sergilerler.

2.3.2. Mağdur

Kurbanlar/Mağdurlar, zorbaların saldırgan davranışlarına maruz kalan bireylerdir. Kurbanların en temel özellikleri, diğer öğrencilere göre daha tedirgin, endişeli ve güvensiz olmalarıdır. Çoğu zaman dikkatli, narin, sessiz ve içe kapanık bireylerdir. Zorba bireylerin saldırılarına uğradıklarında ağlama, kaçma ve geri çekilme şeklinde tepki verirler ve zorba bireyler tarafından sindirildikleri için kendilerini savunamaz ve karşılık veremezler. Özsaygıları diğer öğrencilere göre düşüktür. Kendilerini ve içinde buldukları durumu olumsuz algılama eğilimindedirler. Kendilerini başarısız, korkak ve çekingen olarak algırlarlar (Çayırdağ, 2006). İçe kapanık olduklarından dolayı daha çok yalnız kalmayı ve insanlardan uzak kalmayı tercih ederek iletişim kurmayı reddedeler. Mağdur birey şiddeti öğrenmemiştir, şiddete karşıdır ve hiçbir zaman şiddete başvurmaz. Mağdur öğrencilerin genelde özgüvenleri ve özsaygıları düşük, sosyal becerileri zayıftır. Çoğu zaman arkadaş edinmede zorluklar yaşayabilirler, girişken değildirler. Bu şekilde de zorba öğrencilerin hedefi haline gelmektedirler. Mağdur öğrenciler, yetişkinlere ve ebeveynlerine daha fazla yakınlık gösterirler. Genellikle aşırı koruyucu ebeveynlere sahiptirler. Kurban öğrenciler akranlarına göre daha zayıf çocuklardır. Bu özellikleri zorbaların onları seçmesi için zemin oluşturmaktadır (Gökler, 2009).

2.3.3. Zorba/Kurban

Zorbalığın diğer gruplarından biri de zorba/kurbanlardır. Olweus'a (1995) göre tepkisel zorbalılar ya da kışkırtıcı kurbanlar olarak da adlandırılan bu grubun, hem diğer çocuklara zorbalık ettiğini hem de kendilerinin zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Zorba kurbanların kaygı düzeyleri yüksektir.

Zorba, kurban, zorba-kurban gruplarının akran kabulü, akran reddi, yalnızlık ve akademik başarıları açısından kıyaslama yapılmış ve sonucunda, zorba-kurbanların, zorbalık olaylarına karışmayanlara oranla akranları tarafından daha çok reddedildiklerini ve daha fazla yalnızlık duygusunu yaşadıkları ve akademik başarılarının diğerlerine göre daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu açıdan da zorba kurbanların riskli bir grup oluşturdukları belirtilmiştir (Pekel, 2004).

Pekel'e (2004) göre, hem zorbalığa maruz kalan hem de zorba davranışlarda bulunan çocuklar, depresyon, kaygı bozukluğu gibi psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Diğer çocuklara göre daha fazla stres altındadırlar. Aynı zamanda zorba kurbanların, zorba, kurban ve zorbalığa karışmayan diğer çocuklara oranla daha düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir. Zorba kurbanlar, popüler olmayan, çok fazla sevilmeyen, kolayca kışkırtılabilen ve çabuk kanan, sosyal ortamlarda kabul görmeyen, kendilerine saygıları oldukça düşük olan çocuklardır (Yıldırım, 2013).

Bu bağlamda yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu gruba dâhil olan öğrencilerin bazen zorba bazen de kurban olarak kendilerini gösterdikleri, zorba davranışın her iki tarafında da buldukları söylenebilir. Zorba-kurbanların, diğer gruplara göre en fazla risk altında olan grup oldukları söylenebilmektedir.

2. 3. 4. İzleyiciler

İzleyiciler genel olarak zorbalığı izleyen ve müdahale etmeyen grup olarak tanımlanmaktadır. Bu gruba dâhil olan kişiler zorbalığın önleminde önemli bir role sahiptirler. Bu kişiler zorba davranışın okul tarafından kabul gördüğünü düşünmeye başlar. Okuldaki yetişkinlerin durduramadıklarını ya da durdurmadıklarını düşünmektedirler. Zorbalıkta izleyici kavramı ilk olarak Salmivalli ve arkadaşları tarafından belirtilmiştir. Salmivalli, seyirci öğrencileri zorbalığı önlemeye çalışanlar

ve zorbalığın durması için müdahalede bulunmayanlar olarak iki grupta ele almıştır. Zorba davranışa müdahale etmeyen, durdurmaya izleyiciler, genel olarak kurbanın özellikleriyle kendi özelliklerinin benzer olduklarını düşünerek sonraki zorbalık olaylarında kendinin de kurban olabileceğini düşünür. Bu yüzden kurbanı savunmaya yönelik bir girişimde bulunmaz. Zorbalığı engelleyen izleyici ise yakın arkadaşını korumak için zorbalığı durdurmaya çalışmaktadır (Karataş, 2011). İzleyiciler, zorbayı engellemezse ve destekte bulunurlarsa davranış herkes tarafından kabul görmüş olur. Aksine izleyiciler eğer mağduru sahiplenir ve savunurlarsa zorba davranışın engellendiği ve şiddetin azaldığı gözlemlenmiştir (Çayırdağ, 2006).

Zorbalık döngüsünün içerisinde olan izleyiciler/seyircilerde içinde buldukları ortamdan etkilenebilir ve çocukların olumsuz duygularında artış görülebilir. Bu durumda çocuklar ileriki yaşamlarında daha az duygusal kararlılık gösterebilir, yetişkinlik dönemlerine yansıyabilecek olumsuz duygular, tavırlar ortaya çıkabilir. Elliot'a göre, zorba davranışlardan seyirciler de olumsuz etkilenmektedirler. Kızgınlık, öç alma gibi duygular yaşamaktadırlar. Kurbanın başına gelen olayların kendi başına da geleceğini düşünerek psikolojik sorunlar yaşarlar. Birçoğu müdahalede bulunmak istediği halde korktukları için müdahale edemediklerinden dolayı suçluluk ve çaresizlik duygularını hissetmektedirler. Gökler'e göre izleyiciler, ispiyoncu olarak anılmaktan, zorbanın hedefi olmaktan, durumu daha da kötüleştirmekten çekinirler ve bu durum karşısında nasıl davranmaları gerektiğini bilemezler (Gökler, 2007). Bu yüzden olayların dışında kalmayı tercih ederler.

Öğrenciler genel olarak bir gruba dâhil olmak, gruptan dışlanmamak veya grup aidiyetini bozmamak için mağduru korumak yerine ya zorbayı destekler ya da hiçbir şekilde sürece dâhil olmaz. Zorbalığa ses çıkarmayan ve müdahale etmeyen izleyicilerde dolaylı yönden zorbalık yapmış olmaktadır.

2. 4. Akran Zorbalığının Nedenleri

2. 4. 1. Çocuğun Kendisinden Kaynaklanan Nedenler

Milli Eğitim Bakanlığının 2007' de yaptığı bir araştırmaya göre, çocukların kendilerinden kaynaklanan ve akran zorbalığına neden olan davranışlara bakıldığında zorba davranışlara maruz kalma olasılığı yüksek olan çocuklar daha çok pasif, içine kapanık, hayır diyemeyen, yardım isteyemeyen, kendini savunamayan, korkak,

girişken olmayan, yalnız, daha duygusal ve kırılgan çocuklarken zorbalığa maruz kalma olasılığı düşük olan çocuklar çatışma çözme becerisine sahip, rahat iletişim kurabilen, sosyal becerileri gelişmiş, alternatif çözümler düşünebilen, yardım alabilen çocuklardır.

Koç'a (2007) göre zorba öğrencilerin zorbaca davranışlarda bulunmalarının nedeni olarak, uyumlu olmadıklarını hissetmeleri, gösteri yapma ya da sert davranmayı sevdiğileri için, başkalarını kırmaktan haz aldıkları için, karşılıklarını sevmediklerini belli etmek için, aile içerisinde şiddet gördükleri ve sık sık ceza aldıkları için veya kendileri de zorba davranışlara maruz kaldıkları için zorba davranışlarda bulunmaktadırlar.

Zorba öğrenciler, okulda akademik olarak başarısızlık kaygısı yaşayabilirler. Başarısızlıklarını da zorba davranışlar sergileyerek kapatmak isteyebilirler. Bazı çocuklar kendileri ile ilgili düşük benlik algısına sahip olabilirler. Başkaları tarafından kabul görmek, onaylanmak ve güçlü olduklarını göstermek için saldırgan davranışlar gösterebilirler. Zorbalar kendilerinden daha başarılı ve popüler olan veya daha çok eşyaya sahip olan çocukları kıskanabilirler. Bu kıskançlık duygusu da zorbalığa iten nedenlerden olabilmektedir. Zorbalar diğerlerinin başarılarından hoşlanmadıkları için onlara küserler veya onları sıkıştırırlar (Kabil, 2010).

Öğrenciler kendilerini zayıf hissettiklerinde zorba davranışlara başvurabilmektedirler. Onlara göre zorba davranışlar bir güç göstergesi, bir dayanak noktası olmaktadır. Etrafındaki insanları manipüle ederek, kendilerini onlardan üstün görerek, başkalarını hor görerek kendilerini daha iyi hissederler ve zorba davranışlardan beslenirler. Bunun yanı sıra zorbalığa uğramaktan kurtulmanın bir yolu olarak da zorba davranışlarda bulunabilmektedirler. Korku veya bir gruba ait olma düşüncesi de çocukları zorbalığa itmektedir. Zorba davranışlara başvuran çocukların büyük çoğunluğu çevresindekilere karşı üstünlük kurmak isteyebilir ve olayları kontrol altına alma gereksinimi duyabilirler. Bu sebeple güç göstergesi uygularlar ve bu şekilde arkadaşları arasında belirli bir yer edinmeye çalışabilirler. Buldukları konumu kaybetmemek içinde sık sık zorbalığa başvururlar. Yapılan araştırmaların birçoğunda zorbaca davranan çocukların büyük kısmının daha önce kendilerinin de zorbalığa uğradıkları bulgulanmıştır. Bunun sonucu olarak çocukta zorba davranışlar göstermeye başlayabilir.

2.4.2. Aileden Kaynaklanan Nedenler

Okullarda meydana gelen zorbalığın nedenleri sadece okulda ya da çocuğun çevresinden kaynaklanmamaktadır. Zorba davranışlarının nedenleri aile içerisindeki problemlere dayalı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Öğrencilerin şiddet davranışını etkileyen önemli bir diğer etken ise aile içi ilişkileridir. Okullarda yaşanan şiddet ve saldırganlık olaylarının büyük çoğunluğu çocukluk ve ergenlik dönemlerinde aile içi ilişkilerinin yanlış veya eksik olmasından kaynaklanabilmektedir. Aile içi ilişkileri ile çocuğun şiddet davranışları göstermesi arasında ciddi ilişkiler bulunmaktadır. Bu süreçte çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan birçok faktör vardır. Ebeveynlerin sosyo-ekonomik kaynaklarından, eğitim düzeylerinden, kültürel faktörlerden, çocukla aile arasında yaşanan sorunlardan kaynaklanabilir (Kızmaz,2006). Bunun yanında aile içerisinde yaşanan istismarlar, yanlış yetiştirme biçimleri, aile içi ilişkilerin kopuk olması, ailenin birbirinden habersiz olması gibi faktörlerde çocukta şiddet ve saldırganlık eğilimini arttırabilmektedir. Dolayısıyla bakıldığında çocuğun akran gruplarına zorbalık etmelerinde veya zorba davranışlara mağdur kalmasında yani hem zorba hem mağdur hem de zorba/mağdur olmasında ailenin son derece önemli bir etken olduğu ortaya konmaktadır.

Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yapmış olduğu araştırmada da ailelerin üçte birinde fiziksel şiddet olduğu, şiddet uygulanan ailelerin dörtte üçünde ise çocukların şiddet olaylarına tanık oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır (Taşdan, 2009).Çocuklar şiddeti ailelerinden görerek öğrenmekte ve ailesinde gördükleri şiddet olaylarını mahallede arkadaşlarına veya okuldaki akran gruplarına uygulayabilmektedir. Şiddetin olduğu ortamlarda yetişen çocuklar kendini ifade etmekte zorlanan veya şiddet uygulayarak kendini göstermeye, ispat etmeye çalışan bireylerdir.

Aile içi şiddete tanık olan veya maruz kalan çocukların dışsallaştırma sorunu yaşadıkları ve davranış bozukluğu yaşadıkları, zorbalık yaptıkları gibi zorbalığa da maruz kaldıkları bulgulanmıştır. Özellikle de ebeveynler arasındaki şiddete tanık olan kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla bu durumdan daha olumsuz etkilenmekte, doğrudan zorbalık davranışları sergilemekte ve zorbalığa uğramaktadır. Aile içerisinde yaşanan olayların akran zorbalığında önemli payı bulunmaktadır ve göz ardı edilmemelidir. Bu sonuçlara göre aile içi nüfus arttıkça ebeveynlerin çocuklarına

gösterecekleri ilgi ve kişi başına düşen gelir azaldığından dolayı hem maddi hem manevi olarak çocuğun gelişimi açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Bulgurcu, 2011).

Tutarsız davranışlar ve fiziksel şiddet içeren disiplin cezalarının kullanıldığı, çocuğa karşı ilginin az olduğu, sürekli çatışmanın olduğu bir aile ortamı akran zorbalığının oluşumuna temel oluşturmaktadır. Çocuğun gelişim evresinde her davranışta olduğu gibi zorba davranışlarının ortaya çıkmasında da anne baba tutumlarının büyük payı vardır. Ebeveynler çocuklara karşı tutum ve davranışları çocukların karakterinin oluşmasında etkili olduğu gibi çocuğun ileri ki yaşantısında zorbalığın da belirleyicisi olmaktadır. Gelişim çağında ki çocukların ilgisiz-sevgisiz kaldıklarında ve ihtiyaçları karşılanmadığında zorba davranışlar sergilemeleri olası bir ihtimal olmaktadır (Gürsoy, 2010).

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde çok sayıda çalışmanın evde mağdur olan çocukların okulda veya akran çevresinde zorba olduğunu ve ev ortamlarında fiziksel ceza ve güce dayalı disiplin tekniklerinin kullanılması olumsuz ebeveyn davranışlarına maruz kaldıklarını göstermektedir. İşlevsel olmayan aileler çocuğun empati duygusunun gelişmesine yardımcı olamaz. Ebeveynler ilgisiz ve umursamaz bir tavır takınırsa, çocuklar da ailelerini rol model olarak umursamamayı öğrenir ve empati kurmaktan yoksun olur. Aile içinde çocuğa yönelik baskı ve şiddet varsa çocukta aşağılık duygusu oluşabilir ve başkaları üzerinde baskın karakterli olma isteğine yol açabilir. Çocuk olumlu değerler geliştirmek yerine olumsuz tutum, davranış ve değerler göstermeye başlar (Dölek, 2002).

Bazı ev ortamlarında çok katı kurallar ve cezalar kullanılmaktadır. Bu durumda da çocuğun öfkeli, hırçın, kindar ve saldırgan olması kaçınılmaz olmaktadır. Evde katı disiplinlerle büyüyen çocuklar, ailelerine davrandıklarının aksine çevresindekilere tam tersi davranmaktadır. Evde sessiz sakin olan çocuklar akran çevresine karşı çok sert, onları yöneten ve yönlendiren bir konumda olmak istemektedirler. Bazı aileler ise saldırganlığa ve öfkeye karşı tolerans tanımakta ve bireye bir sınır koymayarak hoşgörü göstermektedir. Çocuk bu gibi durumlarda da ailesinin davranışlarından güç alarak sınıftaki, okuldaki arkadaş çevresinde şiddete ve istismara başvurabilmektedir (Kılıç, 2010).

Çocuklar evde şiddeti görerek ve ebeveynleri rol model olarak şiddeti öğrenirler ve daha sonra ilişki kurdukları çocuklarla da aynı şekilde iletişim kurarlar. Bazı çocukların aileleriyle olan zayıf ilişkileri çocuğun yetişkinlere ve çocuklara karşı olumsuz tutum oluşturmalarına sebep olur. Çocuğuna olumsuz tutum ve davranışlarda bulunan ve onu reddeden bir aile ortamında büyüyen çocuk başkalarına da olumsuz davranışlar sergileyebilir ve zorba davranışlarda bulunabilir. Güvenli aile ortamında yetişmeyen çocuk kendisini çaresiz hissedebilir ve acısını akranlarından çıkarabilir. Bunlara ek olarak aileye yeni bir üye katıldığında çocuklar arasındaki davranışlarda zorbalığa neden olabilir (Kabil, 2010).

Mağdur ve zorba bireylerin aile özellikleri aşağıda Şekil 4’de gösterilmiştir.

MAĞDUR	ZORBA
Aşırı koruyucu anne baba tutumları ve aileye bağlılık görülür.	Evdeki denetim ve yönlendirme zayıftır. Mesela eve geliş saatleri denetlenmez.
Aile içinde yakın ilişkiler görülür.	Anne babalarına karşı olumsuz duygular taşırlar. Aile içerisinde empati, sevgi ve şefkat yoktur.
Anne babaların beklentilerini karşılayacaklarına inanırlar.	Tutarsız kontrol ve disiplin yöntemleri ile büyürler. Örneğin aşırı rahattırlar ve fiziksel ceza kullanılır. Saldırganlığa göz yumulur.
Çocuklarının her anlamda destekleyen, aşırı ilgilenen ve bütün hayatlarını takip eden ebeveynlerdir.	Daha az sorumluluk sahibi ve daha az destekleyici ebeveynlerdir
	Anne babaların da geçmişte zorba olma ihtimalleri yüksektir

Şekil 4. Mağdur ve Zorbaların Aile Özellikleri

2.4.3.Öğretmen-Öğrenci İlişisinde Zorbalık

Grig ve Pepler’e (2003) göre öğretmen-öğrenci ilişkisi öğrenci zorbalığında potansiyel bir faktör olarak görülmektedir. Öğrenciler için öğretmenin davranışları model oluşturmaktadır. Çok sert ve sınıf düzenini sağlayamayan öğretmenler öğrencilerin okuldan soğumasına neden olmaktadır. Bu durumda akran zorbalığı gibi bir davranışın artış göstermesine sebep olabilir. Bazı öğretmenlerde kasıtlı olarak çocuklara zorbalık konusunda rehberlik edebilir ya da bir öğretmenin arkadaşlarının içinde öğrenciye yönelik olumsuz tutumu diğer öğrencilerinde o öğrenciyi kurban olarak seçmesini sağlayabilir. Küçümseme, alay etme gibi davranışların öğretmen tarafından kullanılması öğrencilerin gözünde sınıf içerisinde zorbalığı meşru

kılmaktadır. Öğretmenlerin bir öğrenciye haksız şekilde davranışlar sergilemesi zorbalığın oluşumunu tetiklemektedir (Satan, 2006).

Öğrencilerin öğretmenler tarafından zorbalığa maruz bırakılması önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konu üzerinde de ilk bilimsel çalışmayı yapan Olweus (1999) toplam 2400 ilköğretim ve ortaokul öğrencilerinin %2'sinin öğretmenler tarafından zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur. Öğretmenlerin %10'u öğrencileri zorbalığa uğratmıştır.

2.4.4. Medya ve Zorbalık

Yapılan araştırmalar sonucu gerçek yaşamda veya TV de izlenen saldırgan davranışların şiddete eğilimli çocuklarda saldırgan davranışları belirgin olarak arttırdığını göstermektedir. Ayrıca TV programlarında izlenen saldırganlığın, gerçek hayattaki saldırganlık kadar etkili olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda da çocukların gerçek yaşamdaki şiddete karşı duyarlılıklarını azalttığı düşünülmektedir (Dölek, 2002).

Çocuklarda görülen zorbalık ve şiddet ile ilgili davranışlarda medyanın rol model alınmasının etkili olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Tokdemir ve ark. (2003) yaptığı araştırma sonucuna göre ilköğretim öğrencilerinin en sık izledikleri televizyon programlarına göre fiziksel şiddete başvurma durumları ve fiziksel şiddete yaklaşımlarının karşılaştırılmasına ilişkin çalışma da, ilköğretim öğrencilerinin büyük çoğunluğunun en çok şiddet içerikli yerli yabancı dizileri ve en az çocuk programlarını izledikleri bulunmuştur. Öğrenciler arasında kavga etme eğilimi, spor (%59.20) ve şiddet (%79.40) içerikli dizileri izleyenler en yüksek bulunurken, dizi (%59.20) ve çocuk programı (%41.40) izleyenlerde ise en düşük bulunmuştur. Bu araştırmaya göre şiddet içerikli programları izleyen öğrencilerin daha yüksek oranda fiziksel şiddete ve zorba davranışlara başvurduğu ve şiddeti bir çözüm olarak gördükleri belirtilmiştir.

Tor ve Sargın (2005) ise ilköğretim ikinci kademe okuyan 206 öğrencinin şiddet hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında öğrencilerin cinsiyetlerine göre kitle iletişim araçlarında öldürme, yaralama ve dövüş programları izleme oranları incelenmiştir. Kız öğrencilerin %7.76'sı erkek öğrencilerin ise %8.25'i sürekli şiddet içeren yayınları izlemekte, ara sıra bu tür yayınları izleyen kız

öğrencilerin oranı %29.12 erkek öğrencilerin oranı ise %30.58'dir. Araştırma sonucuna göre şiddet içerikli TV programları izleyen öğrencilerin şiddete ve zorbalığa daha meyilli oldukları ortaya konmuştur.

2.5.Akran Zorbalığının Sonuçları

Akran zorbalığının sonuçlarında çok ciddi problemler ortaya çıkabilmektedir. Zorbalık yapmanın veya zorbalığa maruz kalmanın gerek psikolojik gerek fiziksel ve gerekse toplumsal açıdan birçok problemleri de beraberinde getirmektedir. Akran zorbalığına uğrayan öğrencilerde kaygı, kızgınlık, stres, davranış bozukluğu, depresyon hali, çaresizlik ve tükenmişlik hissi, akademik başarısızlık ve okulu bırakma eğilimi, kendini önemsiz ve dışlanmış hissetme gibi ciddi problemler yaşayabilmektedir. Bu ciddi problemler çocuğun sadece okul yıllarıyla sınırlı kalmayıp ileriki yaşantılarında da etkisini devam ettirmekte ve bireyin olumlu sosyal ilişkiler kurmasına engel olabilmektedir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuğun yaşadığı şiddetin sonucu olarak, bireyin yetişkin olduğu dönemlerde de şiddete ve suça meyilli olduğu, psikolojik bozukluklar yaşadığı bulgulanmıştır. Bu çocukların anormal davranışlarda buldukları, saldırganlık potansiyellerinin diğer çocuklara oranla daha fazla olduğu ve ileriki yaşamlarında ebeveyn olduklarında kendi çocuklarına da şiddet uygulayabildikleri belirtilmiştir (Özcan, 2010). Özen'e (2012) göre de akran ilişkilerinin ve akran zorbalığında hem mağdur hem de zorba davranışlar sergilemenin çocukların akran ilişkileri, psiko sosyal uyumları ve okul başarıları üzerinde olumsuz etkileri vardır.

Ebeveynler zorba davranışları normal olarak algılayabilmekte ve sonuçlarını hiç düşünmeden çocuklar arasında şakalaşma olarak geçici bir durummuş gibi görebilmektedirler. Ancak zorbalık ile şakalaşma arasında ince bir ayırım vardır ve gerek ebeveynler gerekse okul personelleri bu ayırımı yapmakta zorluk çekerler ve genellikle üzerinde durmazlar (Dölek, 2002). Oysaki bu ayırımın yapılması ve zorba davranışlara, çocuğun çevresindekilerce erken müdahalede bulunulması çocuğun hem çocukluk/ergenlik dönemlerinde hem de yetişkin dönemlerinde her yönüyle sağlıklı bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için oldukça önem arz etmektedir.

Akran zorbalığı, çocukluk dönemlerin de oldukça normal gibi algılansa da günümüz de olumsuz sonuçlar yaratan ciddi problemlerdendir. Akran zorbalığına dâhil olan öğrenciler akademik anlamda başarısız oldukları gibi fiziksel, sosyal, duygusal anlamda da bir çok sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda sadece kişiler üzerinde de değil tüm okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Ergün, 2011).

Akran zorbalığına maruz kalan çocuğunda, zorba davranışlarda bulunan çocuğunda birçok psikolojik sorunları vardır ve psikolojik destek isteme oranları da oldukça yüksektir. Sonuçlardan en kritik olan ise bu bireylerin intihara meyilli olmalarıdır. Bunun yanı sıra depresyon hali, alt ıslatma, uyku problemleri gibi sonuçlarda doğurabilmektedir. Bu bireyler yüksek düzeyde kaygı taşımakta ve yalnızlık hissi duymaktadırlar (Oktay, 2000).

Zorbalığa maruz kalan çocuklar fiziksel ve psikolojik açıdan sorunlar yaşamaktadırlar. Düşük benlik algısı yüksek olan çocuklar erginlik dönemlerinde depresyon geçirmeye eğilimlidirler. Kurbanlar ise zorbalığa maruz kalmayan akran gruplarından daha fazla korku, kaygı, suçluluk duygusu yaşamaktadırlar. Zorba davranışların etkileri mağdurlar üzerinde uzun soluklu devam etmektedir (Satan,2006). Zorbalığın psikolojik sonuçları olduğu gibi sosyal sonuçları da vardır. Zorba davranışa maruz kalan çocuklar akranları arasında kabul görmekte problemler yaşarlar ve bu yüzden sosyal ilişkiler kurmaktan, ikili ilişkiler kurmaktan kaçınırlar. Zorbalığa maruz kalan öğrenciler öfke problemleri yaşayan ve öfke kontrolü olmayan ve olaylar karşısında saldırgan davranışlar gösteren kişilerdir (Yıldırım, 2001). Sarman ve arkadaşlarına göre de şiddete maruz kalan çocuklarda birçok fiziksel, psikolojik ve sosyal sıkıntılar görülmektedir. Alan yazına bakıldığında da şiddete maruz kalan çocuk ve ergenlerde gelişimsel sorunlar, yapısal beyin hasarları, öğrenme de sıkıntılar, konuşma bozuklukları ve kendini ifade etmede yetersizlikler, depresyon, ders başarısında düşüş, zayıf akran ilişkileri, düşük benlik sayısı, zarar verici davranışlarda bulunma eğilimi gibi pek çok olumsuz davranış örüntülerinin olduğu bulgulanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2007 yılında düzenlediği seminerde belirtildiğine göre zorba davranışın, hem zorbanın hem mağduru hem de izleyicilerin üzerinde

olumsuz sonuçlar doğurabildiği ifade edilmiştir. Bunları aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır(Güner, 2009).

Zorbalık Davranışına Maruz Kalan Çocuklar

1. Kendisine ve çevresine olan güvenini yitirebilir.
2. Benlik saygısını yitirirler ve bunu geri kazanmaları çok uzun yıllar sürebilmektedir.
3. Devamsızlığı akademik başarısı düşebilir ve hatta okulu terk edebilir
4. Arkadaşlarından soyutlanabilir ve yalnız kalmayı tercih edebilir ve depresyona girebilirler.

Zorbalık Davranışını Gösteren Çocuklar

1. Yardım edilmediği takdir de ileriki yıllarda da güçlerini başkalarının üzerinde kullanmaya devam eder ve çevresi için tehdit oluşturabilirler.
2. Soyutlanabilir ve tek başlarına kalabilirler.
3. Başkalarıyla işbirliğinin yarattığı mutluluk, manevi tatmin gibi olumlu duygulardan yoksun kalabilirler.

Zorbalık Davranışını İzleyen Çocuklar

1. Kendilerini güvende hissetmezler.
2. Kendilerini korumak için sürekli tetikte beklerler.
3. Çevrelerinde olup biten olumsuz davranışlardan dolayı mutsuzluk, üzüntü, endişe, çaresizlik gibi olumsuz duygulara sahip olabilirler.

Güvenir (2004) ise zorbalığın sonuçlarını üç başlıkta ele almıştır. Bunlar;

Ruhsal Sorunlar

Akran zorbalığına uğrayan çocukların verdiği en genel ruhsal tepkiler; huzursuzluk, tekrarlayan çağrışımsız anlar, panik atak ve gerginlik hissi, odaklanma da zorlanmalar olarak ortaya çıkabilmektedir. Zorbalığın sebep olduğu ruhsal sorunlar ise uyku problemleri, gece altına kaçırma, depresyon, okul fobisi ve intihar eğilimi ve girişimi gibi problemler ortaya çıkabilmektedir.

Akademik Sorunlar

Zorba davranışa maruz kalan çocuklar okuldan kaçarlara ve okulu güvensiz, huzursuz bir yer olarak algılamaya başlarlar. Zorbalığın yol açtığı akademik sorunlar ise dersleri algılamada düşüş, ders içi uyumsuzluk ve okulu reddetme gibi ciddi problemler oluşabilir.

Sosyal Beceri Sorunları

Akran zorbalığı normal gelişim sürecinin bir parçası değildir. Bu olumsuz davranışın mağdurlar üzerinde ciddi yıkıcı etkileri olmaktadır. Bu zorba davranışlar mağdurların üzerinde silinmeyecek izler bırakır ve çocuklarla beraber onlarla bu izler büyümeye ve derin yaralar açmaya devam eder. Bunun sonucu olarak da sosyal ve duygusal sorunlar yaşamaktadırlar. Arkadaşlık kurmak ve sürdürmek, bir gruba dâhil olmak ve gruba bir aidiyetlik hissetmek onlar için oldukça zor olmaktadır. Bu sorunlar yetişkinlikte de devam eder ve sosyal uyum sorunlarını ortaya çıkarır. Zorbalığın yol açtığı sosyal sorunlara bakacak olursak, düşük benlik saygısı ve kendine güvenin azalması, özgüven eksikliği, dışlanmışlık hissi, utangaçlık ve güvensizlik, içine kapanma ve yalnızlaşma gibi problemler ortaya çıkabilmektedir.

Okul zorbalığının bu kadar önemli görülmesinin nedeni, sonuçlarının ciddi sorunlara neden olmasından kaynaklanmaktadır. Zorba davranışa uğrayan çocuk zorbalığın meydana geldiği ortamdan yani okuldan uzaklaşacak, soğuyacak ve zorba davranışa tekrar maruz kalmamak için okula gitmek istemeyecek, devamsızlığı artacak buna bağlı olarak da okul başarısında düşüş yaşanacaktır. Bunların yanı sıra zorbalığa uğrayan çocuk da kendini korumak için zorba davranışlara başvurabilecektir. Dolayısıyla okulda yaşanan akran zorbalığının ciddi sonuçları olduğu göz önüne alınarak ihmal edilmemeli ve zorbalığı engelleyecek gerekli önlemler alınmalıdır.

2.6. Akran Zorbalığının Önlenmesi

Okullarda zorbalığı önlemek için öncelikli olarak zorbalığın ne olduğunu doğru bir şekilde anlamak gerekmektedir. Sonrasında ise ailelerin, okul personellerinin, öğrencilerin ya da toplumun zorbalığı önleme konusunda önemli rolleri vardır.

Okullarda zorbalığı önlemek ya da en aza indirebilmek için pek çok program geliştirilmiştir. Olweus bu konudaki çalışmalara öncülük etmiş daha sonra tüm dünyaya yaygınlaşarak devam etmiştir. Olweus 'un zorbalığı önlemeye yönelik okul çapında hazırladığı kapsamlı programda zorbalık tüm okul, sınıf ve bireysel olmak üzere çoklu düzeylerde ele alınmıştır (Cenkseven, 2004).

Akran zorbalığını azaltmayı amaçlayan bir önleme programında yer alacak en önemli unsurlarına bakılacak olursa ebeveyn eğitimi ve bilgilendirilmesi, oyun alanındaki denetimin geliştirilmesi, disiplin yöntemleri, okul konferansları, sınıf kuralları ve sınıf yönetimi gibi konuların işlenmesi olarak gösterilebilmektedir. Bunların yanı sıra ise öğretmenlere ve öğrencilere uygulanan programın süresi ve yoğunluğu da zorbalığın azalmasında etkili olabilmektedir (Ergün, 2011) .

Zorbalığın önlenmesinde değerlendirme, önleme ve müdahale biçiminde bir yaklaşım olmalıdır. İlk aşama olan değerlendirme, gözleme ve görüşmeye, anketlere, sosyo metrik ölçümlere, öğretmen görüşlerine ve zorbaların kendi kendilerini değerlendirmelerine yer verilmelidir. Değerlendirme aşaması dikkatle planlanmalı ve yöneticiler, psikolojik danışmanlar, öğretmenler, psikologlar gibi profesyonel bir grup tarafından yürütülmelidir (Yıldırım, 2012).

Okul psikolojik danışmanları ve psikologlar gibi okul temelli ruh sağlığı uzmanları zorbalıkla başa çıkabilmede gidilebilecek ilk kişiler olabilmekte ve akranlar arası şiddet ve zorbalıkla baş etmede iyi bir tercih olmaktadır. Zorbalık konusunda gerekli bütün bilgi, beceri ve donanıma sahip oldukları için süreci çok başarılı yönetebilir ve zorbalığın üstesinden gelebilirler. Dolayısıyla okullarda uygulanan programlar, baş etme stratejileri ile zorbalığı anlama ve önleme konusunda kilit kişiler olabilirler. Ancak bazı durumlarda okullarda sadece psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler zorbalıkla mücadele etme konusunda yeterli olmayabilir. Okul içerisindeki tüm personellerin, öğrencilerin ve ebeveynlerin işbirliği içerisinde süreci yönetmeleri daha faydalı olacaktır (Totan, 2007).

Okullarda yaşanan zorbalık davranışlarını önleyebilmek için rehberlik servisi tarafından, okuldaki tüm personel, ebeveynler ve öğrencilerinde içlerinde bulunduğu bir ekip çalışması ile birlikte, bütün ilgililere zorbalık konusunda eğitimler verilerek etkili bir program geliştirilebilir. Zorbalık ile ilgili konuda sadece zorba ve kurban

bireyler üzerinde değil süreç içerisinde yer alan bütün bireyler üzerine de odaklanılmalıdır (Yıldırım, 2012).

Okullarda akran zorbalığının önlenmesi için rehberlik faaliyetlerine yeterince önem verilmediğini vurgulayan Öztürk (2001) sebeplerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

1. Zorbalık genellikle gizli bir eylemdir ve yetişkinler yokken yapılır. Öğretmenler ise bu olayları genellikle sonrada ve dolaylı olarak öğrenmektedirler.
2. Zorba davranışlarda acı çeken taraf sadece kurbandır. Öğretmenler ve diğer öğrenciler doğrudan etkilenmezler. Öğretmenler daha çok sınıfta gürültü yapılması, ödev yapılmaması gibi doğrudan etkileyen olaylarla ilgilenmektedirler.
3. Öğretmenler kendilerini zorbaya müdahale etmede yetersiz hissedip durumla baş etmeyi bilemedikleri için ya da okulun adını kötüye çıkarmamak için olayı görmezden gelmeyi de tercih edebilmektedirler.
4. Zorbalığa şahit olan bireyler de zorbaların kendilerine de zarar vermesinden korktukları için durumu büyüklerine bildirmekten çekinirler ve çoğu zaman durumu saklamaktadırlar. Öztürk'e (2001) göre okullarda akran zorbalığını önlemek için hazırlanan programların sahip olması gereken özelliklerden bazıları ise şöyledir:

- Artan farkındalık ve anlayış
- Öğretmen ve öğrencilerden bilgilerin toplanması
- Sınıf kurallarının geliştirilmesi
- Öğretmen ve öğrencilerle toplantılar düzenlenmesi, konferanslar yapılması
- Zorbalar için belirgin yaptırımların uygulanması
- Mağdur ve zorbalar için sosyal beceri programlarının geliştirilmesi
- Velilerin de programın içine dâhil edilmesi olarak sıralanabilir.

Zorbalığın engellenmesine yönelik bir başka unsurda sıcak, içten, olumlu ve yetişkinlerinde dahil olduğu diğer taraftan onaylanmayan davranışların doğru yöntemlerle kısıtlandığı bir okul, ev ve aile ortamı oluşturmaktır. Konulan kurallar ve kısıtlamalar, düşmanca olmayan bir tarzda olmalı, fiziksel yaptırımlar ve cezalar

uygulanmamalı ve tutarlı davranılmalıdır. Öğrencilerin gerek okul içerisinde gerekse okul dışındaki faaliyetleri takip edilmelidir (Gökler, 2007).

Sonuç olarak akran zorbalığını önlemek için süreci yönetecek iki temel unsur vardır. Sürecin okuldaki kolunu yönetecek olanlar öğretmenler ve okul idaresiyken evdeki kolunu yönetecekler ise velilerdir. Öğretmenler, öğrenciler arasında yaşanan zorbalık ve şiddet olaylarında kilit rol oynarlar. Öğretmenlerin bu sorunla etkili bir biçimde baş edebilmeleri için zorba öğrencileri engellemeyi ve kurban öğrenciyi korumayı bilmelidirler. Öğretmenler zorba bir davranışla karşılaştıklarında okul yönetimini bilgilendirmeli, şiddete tolerans tanımamalı, şiddet ve zorbalık göz ardı edilmemeli, öğrencilerle beraber şiddete izin vermeyen ve her öğrencinin uyması gereken kuralları öğrencilerle beraber belirlemeli, istenmeyen davranışları net bir şekilde öğrencilerle paylaşmalı, şiddet ve zorba davranışların ne olduğunu öğrencilerle paylaşarak onları bu konuda bilgilendirmelidir. Bunun yanında zorba davranışların sonuçlarında belirli yaptırımlarının olacağını da öğrencilerle paylaşmak öğrencilerin şiddet ve zorba davranışlardan kaçınmalarını sağlayabilecektir. Öğretmenler öğrencilerine empati duygusu kazandırmalı ve güvenli bir sınıf iklimi yaratmalıdır. Öğrenciler öğretmenlerini rol model aldıkları için öğretmenlerde davranışlarına ve tutumlarına dikkat etmelidir. Şiddete başvuran, gücünü ve otoritesini kötüye kullanan bir öğretmen şiddeti meşru kılabilir ve öğrenciler şiddetin kabul edilebilir bir olgu olduğunu düşünebilir. Bu yüzden öğretmenin sınıf içerisindeki davranışları da şiddetin ve zorbalığın önlenmesinde ya da azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenler, öğrenciler arasındaki şikâyeti ciddiye almalı ve öğrenciyi dikkatle dinlemeli, görmezden gelmemeli ve gerekli önlemleri almalıdır. Şiddet uygulayan, şiddete maruz kalan ya da bir şekilde karışan öğrencinin velisini bilgilendirmeli ve velileri de sorunun çözülmesinde sürecin içerisine katmalı ve her aşamada veliyi bilgilendirmeli ve velilerle işbirliği içerisinde olmalıdır. Zorbalığın önlenmesinde evdeki sürecin yönetiminden sorumlu olan ebeveynler ise, çocuklarının duygularını ve yaşadıklarını paylaşmasına uygun, sıcak, samimi bir iletişim ortamı hazırlamalıdır. Çocuklar böyle durumlarda duygularını paylaşmaktan çekinebilir, utanabilir veya korkabilir. Bu yüzden doğru zaman ve doğru ortamda iletişimin kurulması çocuk için daha güven verici olabilmektedir. Çocuğun ailesi tarafından sakince dinlenmesi ve sakin bir şekilde geri dönüt verilmesi de oldukça önem taşımaktadır. Aile zorba bir davranışla karşılaştığı zaman, arkadaşlar arasında

böyle şeyler olur, sen ne yaptın da o sana bunu yaptı, sende ona vursaydın gibi olayı basite indirgememeli, çocuğunu suçlamamalı ve karşı bir şiddet uygulamaması için çocuğu şiddete teşvik etmemelidir. Çocuk eğer okulda zorbalığa uğruyorsa ya da aile çocuğunun zorba davranışlarda bulunduğunu fark ediyorsa bu durumu hiç zaman kaybetmeden öğretmenler ve okul idaresiyle paylaşılmalıdır. Ebeveynler okuldaki zorbalığa karşı uygulanan politikalardan haberdar edilmeli ve çözüm için okul personelleri ile işbirliği yapılmalıdır. Çocuğu takip etmek, izlemek, düzenli iletişim kurmak ve okul aile işbirliği yapmak öğrenciler arasındaki zorbalığı önlemede

2.7. Akran Zorbalığı İle İlgili Yapılan Çalışmalar

2.7.1. Akran Zorbalığı ve Cinsiyet

Olweus'ın (1994) yaptığı araştırmayla, ortaokulda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre dört kat daha fazla oranda zorba davranışlar sergiledikleri ortaya konulmuştur. Ayrıca kızların zorba davranışlara daha çok erkekler tarafından maruz kaldıklarını, zorbalığın fiziksel türünün erkekler arasında daha yaygın olduğunu belirtirken kızlar arasında da iftira atmak dedikodu yaymak, arkadaşlık ilişkilerini bozacak davranışlarda bulunmak gibi daha çok dolaylı yoldan zorbalık yaptıklarını vurgulamıştır.

Dölek (2001) tarafından, İstanbul'daki 9 resmi ve özel ilköğretim okulunun 5., 7. ve 9. Sınıflardan seçilen 659 öğrenciyle birlikte yapılan çalışmada hem kız hem de erkek öğrenciler, daha çok erkek öğrencilerin zorbalığına uğradıkları belirtilmiştir. Ayrıca her iki cinsin de, daha çok kendi hemcinslerine zorbalık yaptıkları bulgulanmıştır. Hem kız hem de erkek öğrencilerin üçte biri, bir grubun zorbalığına uğradıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin beşte biri ise kendi sınıfından öğrencilerin zorbalığına uğrarken, bunu aynı sınıf düzeyi başka şube ve daha büyük sınıfların zorbalığı izlemiştir. Öğrencilerin daha çok birlikte zaman geçirdikleri ve iyi tanıdıkları arkadaşlarına zorbalık yapma eğiliminde oldukları bulgulanmıştır.

Pişkin'in (2002) yaptığı araştırma da kız ve erkek öğrencilerin zorbalığa uğrama biçimlerinin farklı olduğu bulgulanmıştır. Bu çalışma da erkek öğrencilerin daha çok diğer öğrencilerin dövülme, tekmelenme, itilme ve benzeri fiziksel zorbalığa uğradıkları, kız öğrencilerin ise daha çok isim takma, dalga geçme, alay etme, iftira

atma gibi sözel veya ilişkisel zorbalığa uğradıkları ve sosyal hayatlarından dışlandıkları bulgulanmıştır.

Yine Pişkin'in (2003) yaptığı başka bir araştırmasında akran zorbalığına ilişkin olarak 1154 ilköğretim okulu öğrencileriyle yaptığı çalışmada, zorba davranış sergileyenlerin erkek, zorbalığa davranışa maruz kalanların ise daha çok kız öğrenciler olduğunu belirlemiştir. Erkek öğrencilerin daha çok fiziksel şiddete kız öğrencilerin ise sözel ve dolaylı şiddete maruz kaldığını belirlemiştir. Erkek öğrencilere şiddet uygulayanların kendilerinden büyük kademelerde okuyan öğrenciler oldukları, kız öğrencilere şiddet uygulayanların ise genellikle kendi sınıf arkadaşları olduğu bulgulanmıştır.

Kapçı (2004), 99 kız ve 107 erkek olmak üzere toplam 206 ilköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, cinsiyet değişkenine bakıldığında anlamlı farklar saptamıştır. Yani zorba ya da kurban olma, kız ve erkek öğrenciler arasında farklılıklar göstermektedir. Pekel (2004) ise, 5. ve 6. Sınıflarda öğrenim gören 718 öğrenci ile yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla daha çok zorbalık yaptıklarını saptamıştır. Bunun yanında kız öğrencilerin de erkek öğrencilerin de, çoğunlukla erkek öğrencilerin zorba davranışlarına maruz kaldıklarını belirttikleri görülmüştür.

Özönder ve ark. (2005) yaptığı araştırma da, ilköğretim 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin okulda şiddet konulu araştırmalarında, Türkiye nin 7 coğrafi bölgelerinden 1136 ilköğretim okulu 7 ve 8. sınıf öğrencileri ile çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin %53.40'ı okulda arkadaşlarıyla oyun esnasında ya da molalarda istemediğinin halde size zorla yapıldığını ve sizin için doğru olmadığını düşündüğünüz davranışlarda bulunan öğrenciler var mı sorusuna evet cevabını vermişlerdir. Zorbalığa yönelik davranış türlerinden en çok hangi cinsiyete mensup öğrenciler tarafından gerçekleştirildiği sorusuna ise öğrencilerin %67.20'si erkeklerin, %29.00' kızların, %3.80'i ise hem erkek hem de kız öğrencilerin kusurlu davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin karşılaştıkları zorbalık türlerine bakıldığında sözlü zorbalığa maruz kaldıklarını ifade edenlerin oranı %42.80, fiziksel zorbalığa uğradıklarını belirtenlerin oranı %23.70 ve cinsel zorbalığa uğradıklarını belirtenlerin oranı ise %24.70 dir. Uludağlı ve Uçanok'un (2005) 11 ve 12 yaş gruplarındaki çocukların akran zorbalığı gruplarına dağılımının oranlarını belirlemek

amacıyla yapılan çalışma da ise akran zorbalığına hedef olmanın erkek çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin her iki cinsiyet içinde var olduğu başka bir deyişle eşit oranda riskte oldukları vurgulanmıştır. Bununla birlikte araştırma ilişkisel saldırı ve sözel saldırı türündeki davranışlara kızların erkeklere göre daha fazla hedef oldukları bulgulanmıştır. Başka bir çalışmada da Uludağı ve Uçanok (2005), kişisel eşyalara saldırı dışında, erkek öğrencilerin korkutma, çekinmelerine sebep olma, dalgaya alma, açık saldırı ve ilişkisel saldırı gibi akran zorbalığı davranışlarının tümünü kız öğrencilere göre daha fazla uyguladıkları görülmüştür.

Pişkin ve Ayas' ın (2005), 845 lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmada meydana gelen zorbalık olaylarında, kurbanların %29,7'sinin erkek, %11,8'inin kız olduğu; zorbalıların ise %38,9'unun erkek, %18,0'ının kız olduğunu belirlemiştir.

Gültekin'in (2006) 6-11 yaş gruplarının sınıflarında yaptığı araştırmasında, saldırganlığı, fiziksel ve sözel saldırganlık olarak iki boyutta ele almıştır. Araştırma sonucuna göre erkek öğrencilerin bütün yaş gruplarında kızlara göre anlamlı olarak daha fazla fiziksel saldırganlık sergilediklerini ya da saldırganlığa daha fazla maruz kaldıklarını belirlemiştir. Ancak sözel saldırganlık bulguları tam tersini göstermektedir. Kız öğrenciler arasında sözel saldırganlık uygulama ve sözel saldırganlığa maruz kalma, bütün yaş gruplarında erkek çocukları arasında olduğundan daha yaygındır. Saldırganlığın hedefinin cinsiyete ilişkin bulguları, her iki cinsiyetin saldırgan davranışlarını daha çok hemcinslerine uygulama eğiliminde olduklarını göstermiştir. Yine Gültekin'in (2003) 5-8 ve 9-10. sınıflarda öğrenim gören ve 731 öğrencinin katıldığı çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeğı" kullanılmıştır. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğı; Terör ve açık saldırı, bölümlerinden oluşmaktadır. Akran zorbalığının farklı türlerine maruz kalan öğrenciler cinsiyet açısından kıyaslandığında, terör ve açık saldırılara erkeklerin; alaya alma ve ilişkisel saldırılara ise kızların daha fazla maruz kaldığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlara paralel başka bir araştırma ise Gökler (2007) tarafından 8.sınıf öğrencilerinden 576 kişinin katılımıyla yapılan çalışma sonucunda zorba ve zorba/kurban gruplarında erkek öğrencilerin daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Yurtal ve Cenkseven (2006), 10-14 yaş grupları arasında olan ve 433 öğrenci ile yaptıkları çalışma da zorba davranışlara maruz kalma açısından erkeklerin lehine anlamlı fark

bulmuşlardır. Okulda zorba davranışlarda bulunanların daha çok erkek ve yaşça büyük öğrenciler olduklarını; en az bulunanların en ise daha çok kız ve yaşça daha küçük öğrenciler oldukları saptanmıştır

Yıldırım (2012) araştırmasına göre de zorba rolündeki erkek oranı kızlardan daha fazla iken kurban durumundaki kız ve erkek oranları birbirine yakın, kurban savunucusu ve dışarıda kalan, izleyici rolündeki erkeklerin oranı kızlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Sezgin'in (2018) yaptığı araştırma sonucuna göre, en çok erkek öğrencilerin (%90) kendi cinsiyetindeki çocuklara (%90) zorbalık davranışları gösterdikleri, en çok fiziksel zorbalık davranışlarında (%90) buldukları daha sonra sözel zorbalık davranışlarında (%42) buldukları bunların arasında en az ilişkisel zorbalık davranışlarını (%23) gösterdikleri öğretmen görüşleri ile belirlenmiştir. Kızların (%47) ise kendi cinsiyetindeki çocuklara (%47) hem sözel (%38) hem de ilişkisel zorbalık (%42) davranışlarında buldukları fiziksel zorbalık davranışlarını daha az (%24) gösterdikleri öğretmen cevaplarında bulgulanmıştır.

İlgili alan yazına bakıldığında cinsiyet değişkeni değerlendirildiğinde literatürde tutarlı olarak erkek öğrenciler arasında zorba davranışların daha yaygın bir sorun olduğu ve ayrıca zorbalık türlerinin de cinsiyete göre farklılaştığı söylenebilir. Genel olarak erkek öğrenciler arasında fiziksel zorbalık olayları daha çok görülürken kız öğrenciler arasında dolaylı zorbalığın (arkadaşlıkları zedelemek, manipüle etmek, bir kişi yok saymak, görmezden gelmek gibi) daha yaygın olduğu söylenebilir. Öğrencilere şiddete ve saldırganlığa yönelik en fazla rahatsız oldukları davranışlar sorulduğunda kız öğrencilerin, saygısızlık, küçümseme, iftira atma ve olmayan bir şeyi olmuş gibi anlatma vb. daha sözel ve ilişkisel zorbalık türlerinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Erkek öğrenciler ise zorbalık türlerinden daha çok küfürden, darp, dayak gibi fiziksel şiddet içeren zorba davranışlardan rahatsız olduklarını söylemektedirler. Genel olarak gerek zorba gerekse mağdurluk açısından, kızlar öğrencilerde psikolojik zorbalığın ön planda olduğunu söyleyebilirken, erkek öğrencilerde fiziksel zorbalığın ağır bastığını söyleyebiliriz.

2.7.2. Akran Zorbalığı ve Yaş

Akran zorbalığı kurban ve zorban arasındaki güç dengesizliği fiziksel veya psikolojik olduğu gibi yaşlar arasındaki orantısızlıkla da ilişkili olabilmektedir.

Konuyla ilgili alan yazın tarandığında akran zorbalığı ve yaş ilişkisinde savunulan diğer görüş ise Andreou'nun (2001) yaptığı çalışma da yaşın artması ile birlikte zorbalığın veya kurban olmanın azalmadığı fakat fiziksel zorbalığın yerini sözel ve ilişkisel zorbalığın aldığıdır (akt. Korkut, 2004). Alikashioglu ve ark. (2007) yaptığı çalışma da 9.sınıf öğrencilerin kurban olma oranlarının 10. ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha fazla olduğunu bulgulamıştır. Ortaokul öğrencileri üzerine yapılan Sipahi'nin (2008) araştırması da bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Kurban oranlarında yaşla birlikte bir azalma görülürken zorba oranlarında artışın meydana geldiği görülmüştür.

Olweus'un Norveç'te yaptığı araştırma da en fazla zorba davranışlara maruz kalanlar küçük yaş gruplarında ve daha zayıf öğrencileridir. Olweus, ilkokuldaki zorbalık olaylarının liseye göre iki kat daha fazla olduğunu bulgulamıştır. Birinci ve ikinci sınıfta zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yüzdesi %11,6 iken yedi ve dokuzuncu sınıflarda zorbalığa uğrayan çocukların yüzdesinin %5,4 iki katı kadar fazladır. Zorbalığa maruz kalma riski ilkokul, ortaokul ve lisenin ilk yıllarında en fazladır. Buna karşılık zorbaların en aktif oldukları dönemde son sınıftır. Bunun sebebi de okulda yaşça en büyükleri olmaları ve okulda gücü rahat kullanmaları olarak açıklanmaktadır. Yaşlar arttıkça kız öğrencilerin zorbaca davranışlarında azalma görülürken erkek öğrencilerde fiziksel zorbalığın yaşla orantılı olarak arttığı görülmektedir (akt. Dölek, 2002).

Gültekin'in (2003) yaptığı çalışmada 16 yaş grubunda yaşanan ilişkisel saldırının 11 yaş grubundan daha anlamlı çıktığını bulgulamıştır. Akran zorbalığının farklı türlerine maruz kalan öğrenciler yaş değişkeni açısından incelendiğinde, açık saldırılara 11 yaş grubunun, ilişkisel saldırılara 16 yaş grubunun daha fazla maruz kaldığı belirlenmiştir Yani yaşı büyük olan öğrencilerde yaşanan ilişkisel zorbalık yaşı küçük öğrencilere kıyasla daha fazladır. Bunun nedeni ise yaşın ilerlemesiyle beraber fiziksel zorbalığın daha çok tepki görmesi nedeniyle sözel ve ilişkisel zorbalığın daha çok tercih ediliyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Kapçı'ya (2004) göre ise akran zorbalığına uğrama yüzdesi 5. sınıflarda 2.sınıflardan daha yüksektir. Yaş ve sınıf düzeyi ilerledikçe, öğrencilerin birlikte geçirdikleri süre arttıkça yaşanmışlıklarının sayısı da artacağından akran zorbalığından şikâyet etme oranları da artacaktır. İlköğretim okullarında ikinci kademe zorbalık oranlarının birinci kademeye göre daha yüksek olacağı beklentisi araştırmalarda gösterilmiştir.

Güvenir'e (2005) göre de akran zorbalığı yaşın büyümesiyle birlikte azalma eğilimi göstermektedir. Çünkü çocuklar olgunlaştıkça zorbalıkla baş etme stratejileri daha da geliştirmektedirler. Ayrıca çocukların yaşları ilerledikçe kendilerinden fiziksel olarak büyük çocuklarla karşılaşma olasılığı azalmakta ve kendi akran gruplarıyla daha çok iç içe olmaktadır.

6-16 yaş grupları arasındaki öğrencilerle yaptığı çalışmada Rigby ve Slee'nin araştırmasında büyük yaş gruplarında akran zorbalığında genel bir düşüş yaşandığı belirtilirken, 12-13 yaş erkek çocukları arasında akran zorbalığına maruz kalma oranlarında hafif bir yükselme olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Eslea ve Rees'de yetişkin kadın ve erkeklerle gerçekleştirilen geçmişe dönük çalışmalarında akran zorbalığının en çok 11-13 yaş grupları arasında gerçekleştiğini bildirmişlerdir (akt. Gültekin, 2003).

Yunanistan'da ilkokul öğrencileri üzerinde Pateraki tarafından yapılan çalışmada, yaş arttıkça zorba öğrencilerin oranında yükselme, ancak mağdur oranında bir düşüş gözlemlenmiştir. Bununla birlikte çalışmada özellikle vurma, dövme itme gibi doğrudan yapılan zorbalıklara daha çok küçük yaştaki öğrencilerin, isim takma, alay etme, dalga geçme gibi sözel ve ilişkisel zorbalığın ise daha büyük yaştaki öğrencilerin maruz kaldığı bulgulanmıştır (akt. Ayas,2007).

Olweus'un (1999) 713 ilköğretim okulunda 2-9. Sınıflar arasında yaptığı araştırmada, zorba davranışlara maruz kalma sıklığında yaşla birlikte belirgin bir azalma olduğu, ancak zorbalık yapma sıklığında bu değişimin gözlenmediği bulgulanmıştır. Boulton ve Underwood'un (1992) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma da ise, Olweus'un araştırmasında olduğu gibi, mağdur oranlarında yaşla birlikte bir azalma olduğu halde zorba oranlarında bir yükselmenin olduğu bulgulanmıştır (akt. Pişkin, 2002).

Pişkin'in (2002) yaptığı araştırmada zorbalık, ilköğretim okullarında birinci kademe ile ikinci kademe arasında da farklılık göstermektedir. İlköğretim ikinci kademe de zorbalık oranı ilköğretim birinci kademeye göre daha fazladır. İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin karşılaştırıldığı bir başka araştırmada da Ertan (2012), ilköğretim birinci kademe öğrencilerin daha çok kurban statüsünde, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ise zorba statüsünde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Ertan (2012), akran zorbalığının ilköğretim birinci kademenin sonlarına doğru arttığını, ilköğretim ikinci kademe de en üst noktaya ulaştığını ve bundan sonra da azalmaya başladığını belirtmiştir. Bu nedenle de hem zorba hem de mağdur olma açısından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin en riskli gruplar olduklarını vurgulamıştır. Pişkin ve Ayas'ın (2005) beraber yaptıkları çalışmada yaşa göre yapılan araştırmalarda zorbaların ağırlıklı olarak daha büyük yaşlardaki çocuklardan (lise 3) kurbanların ise ağırlıklı olarak daha küçük yaşta çocuklardan (lise 1) oluştuğu bulgulanmıştır.

Literatürde yaş değişkeni ele alınan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde zorbalığın yaşla azaldığını söylemek mümkündür. Yani yaş büyüdükçe zorbalık davranışlarında ve olaylarında bir azalmanın meydana geldiği araştırmalar sonucunda gösterilmiştir.

2.7.3. Akran Zorbalığı ve Sosyoekonomik Düzey

Pişkin'in (2003) yaptığı araştırma mağdur öğrencilerin oranı sosyoekonomik düzeye göre bir farklılık göstermezken, zorba öğrencilerin daha üst ekonomik düzeyden gelen ailelerin çocukları oldukları hem zorba hem kurban öğrencilerin ise alt seviyeli sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları oldukları bulgulanmıştır. Pişkin'e göre hafta da en az bir kez zorbaca eylemlerde bulunan öğrencilerin %11.90'ı üst ekonomik düzeydeki öğrencilerken %4.80'i alt sosyo-ekonomik düzeyli öğrencilerdir. Kurbanlarda ise %38.10'u alt sosyo ekonomik düzeyde bulunan öğrenciler, %36.60'ı orta sosyo ekonomik düzeyde bulunan öğrenciler ve %31.00'ı üst ekonomik düzeydeki öğrencilerden oluşmaktadır. Kabil (2010) ise yaptığı araştırmada ise Pişkin'in aksine gelir düzeyi üst seviye de olan öğrencilerin daha fazla zorba davranışa daha fazla maruz kaldıkları belirlenirken zorba davranışlar sergilemede geliri düzeylerinin bir etkisinin olmadığı bulgulanmıştır.

Dizman ve Gürsoy (2005) İlköğretim okulu birinci kademedeki okuyan öğrencilerin saldırganlık düzeylerine bakılan araştırmalarında da sosyo-ekonomik seviyeleri düşük olan öğrencilerin saldırganlık seviyelerinin arttığı görülmüştür. Özkan ve Çiftçi'nin (2010) da yapmış oldukları araştırma sonucunda düşük sosyo-ekonomik düzeyli okullarda akran zorbalığının yaygın bir davranış olduğunu belirtmiştir.

Çetinkaya ve ark. (2009) ilköğretim okulunda okuyan öğrencilerle yaptığı çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullarda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin oranlarının arttığı ve sosyo-ekonomik düzey ile zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bilgiç'in (2007) yaptığı çalışmada, zorbalık olaylarına karışmayan veya zorba davranışlarda hem bulunan hem maruz kalan öğrenciler arasında sosyo-ekonomik düzey açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kapıcı (2004) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ise zorba davranışa maruz kalma ile sosyo-ekonomik düzey arasında herhangi bir ilişki bulunmamış fakat orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin fiziksel zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur. Güven'in (2005) 200 ortaöğretim öğrencisi ile yapmış olduğu araştırma da sosyo-ekonomik düzey açısından akran zorbalığına bakıldığında daha düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Yine liselerde yapılan bir araştırma sonucunda Sukut (2009), sosyo-ekonomik düzeyin zorba davranışlarda bulunma veya zorba bir davranışa maruz kalma gibi durumları etkilemediği bulunurken, Gürsoy'un (2010) yaptığı çalışmada sosyo-ekonomik seviyeleri daha düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracının özellikleri, veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada hem nicel hem de nitel çalışma uygulanarak karma yöntem kullanılmıştır. Sosyal bilim araştırmalarında karma yöntem araştırması, araştırmacının veri topladığı ve analiz ettiği, bulguları dâhil ettiği tek bir çalışmada nicel ve nitel araştırma yönteminin birlikte kullanıldığı bir çalışmadır (Dede ve Demir, 2018). Karma yöntem, eğitim ve sosyal araştırmalarda bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012). Araştırma karma yöntem desenlerinden, yakınsayan paralel desen aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yakınsayan paralel desen, araştırmacının nitel ve nicel aşamaları aynı anda, eş zamanlı olarak uygulanmasıdır. Bu desende yöntemlere eşit öncelik verilir, çözümleme sırasında bu aşamaları birbirinden ayrı tutulur ve daha sonra analiz edilirken sonuçlar birleştirilir (Delice, 2018). Nicel yöntem aracılığıyla toplanan veriler birçok katılımcıya ulaşmayı hedeflerken, görüşme ve gözlem gibi nitel yöntemlerin kullanılması da araştırmanın derinlemesine incelenmesini de mümkün kılar. Araştırma da, veri toplama tekniği olarak hem nicel hem nitel boyutları içeren karma araştırma yöntemi kullanılmış ve çalışmadaki nicel veriler nitel verilerle desteklenerek araştırma bulguları daha güvenilir hale getirilmiştir. Bu çalışma da öğretmen adaylarının akran zorbalığına ilişkin tepkileri nicel veri olarak toplanmış, öğretmen adaylarının akran zorbalığıyla baş etme stratejileri, zorba ve öğrenciye ilişkin tutumları ise nitel veri olarak toplanmıştır. Her iki veri sonucunda elde edilen bulgular beraber yorumlanış ve tartışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesin Eğitim Fakültesinde eğitim gören öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Çalışmada 287 kadın ve 87 erkek olmak üzere toplamda 374 katılımcı bulunmaktadır. Tablo 1’de katılımcıların özellikleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Veriler

	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	287	76.5
	Erkek	86	23.2
Bölüm	Okul Öncesi Öğretmenliği	27	7.2
	Fen ve Teknoloji Öğretmenliği	77	20.6
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	81	21.7
	Matematik Öğretmenliği	44	11.8
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	20.1
	Sınıf Öğretmenliği	70	18.7
Toplam		375	100

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada tercih edilen nitel yöntem tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu için önceden hazırlanan sorular oluşturulurken çok boyutlu olmamasına, anlaşılır sadelikte olmasına, odaklı ve mantıksal bir bütünlük içermesine dikkat edilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 156). Bu özellikler dikkate alınarak Veri toplama aşamasında Yoon ve Kerber (2003) zorbalık vinyetlerinden faydalanılarak nicel ve nitel verilerin toplandığı veri toplama aracı geliştirilmiştir. Veri toplama aracına ilişkin 2 uzmanın görüşleri alınmıştır. Veri toplama aracı 2 bölümden oluşmaktadır. Bunlar kişisel bilgiler, nicel verilerin toplandığı likert tipi sorular ve nitel verilerin toplandığı açık uçlu sorulardan oluşan bölümlerdir. Kişisel bilgiler bölümü 3, nicel verilerin toplandığı bölüm 3 sorudan ve nitel verilerin toplandığı açık uçlu sorulardan oluşan bölüm ise 2 sorudan oluşmaktadır. Veri toplama formunda sözel, fiziksel ve ilişkisel zorbalığa ilişkin toplam 6 vinyet bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için soruların hazırlanmasından analizine kadar tüm aşamalarda uzman görüşlerine başvurulmuştur. Veri toplama aracının, nicel veri analizi kısmında SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Açık uçlu sorularının analizi için ise nitel verilerin analizinde ise içerik çözümleme tekniği kullanılmıştır. İçerik çözümleme tekniğinin uygulanabilmesi için ilk olarak araştırma soruları ve araştırmanın kuramsal boyutundan hareketle kategoriler belirlenmiştir. İkinci basamak olarak hangi verilerin hangi alt temada

olması gerektiği tespit edilmiştir. Son basamakta ise veriler, belirlenen alt temalarda düzenlenerek tabloya aktarılmıştır. Uygulamada temel amaç, araştırmaya konu olan kültürün tanımlanması ve bu süreçte kültürü meydana getiren bireylerin algılarının, deneyimlerinin kendi bakış açılarından aktarılmasıdır. Bundan dolayı ulaşılan bulgular, çalışma grubunun diliyle verilir ve katılımcılara ait olan doğrudan anlatımlara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

İçerik analizi; kalıpları, temaları, ön yargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasıdır (Aydın, 2015). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analiziyle derinlemesine bir analize tabi tutulur ve ortak veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Veri analizinde kullanılacak testlerin belirlenmesi için öncelikle ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Analiz sürecinde ölçeklerden alınan toplam puanların ortalamaları, Kolmogorov Smirnov testi sonuçları, çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde nonparametrik testler (Kruskal Wallis H, Mann-Whitney U) kullanılmıştır. Tablo 2'ye bakıldığında, toplanan verilerin normal dağılıma sahip olmadığını gösterilmektedir. Örneklem sayısı 30'un üstünde olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları dikkate alınmıştır.

Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Hesaplamaları

			Kolmogorov-Smirnov
			p
Vinyet 1.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.192
		Fen Bilgisi	.000
		PDR	.000
		Matematik	.001
		Sosyal	.000
Sınıf	.000		
Vinyet 2.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.038
		Fen Bilgisi	.001
		PDR	.008
		Matematik	.125
		Sosyal	.002
Sınıf	.001		
Vinyet 3.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.000
		Fen Bilgisi	.000
		PDR	.000
		Matematik	.000
		Sosyal	.000
Sınıf	.000		
Vinyet 4.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.000
		Fen Bilgisi	.000
		PDR	.000
		Matematik	.000
		Sosyal	.000
Sınıf	.000		
Vinyet 5.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.000
		Fen Bilgisi	.000
		PDR	.000
		Matematik	.000
		Sosyal	.000
Sınıf	.000		
Vinyet 6.	Cinsiyet	Kadın	.000
		Erkek	.000
	Bölüm	Okul Öncesi	.001
		Fen Bilgisi	.000
		PDR	.001
		Matematik	.000
		Sosyal	.000
Sınıf	.000		

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme yanıt bulmak amacıyla katılımcılara veri toplama aracında üç tane likert tipi seçmeli soru, iki tane açık uçlu soru sorulmuş, daha sonra sözel akran zorbalığına ilişkin vinyetlerden aldıkları toplam puanların cinsiyet ve bölüm değişkeni ile ilişkisine bakılmıştır.

4.1.1. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin ilk alt maddesi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar sırasıyla analiz edilmiş ve Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Aritmetik Ortalama Sonuçları

	$\bar{x}$	Ss	<i>f</i>					<i>%</i>					
			1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
	1	4.56	.60	1	1	13	130	229	.3	.3	3.5	34.8	61.2
Sözel Zorbalık	2	4.51	.73	3	6	17	118	230	.8	1.6	4.5	31.6	61.5
	3	4.51	.70	3	3	18	123	227	.8	.8	4.8	32.8	60.5

Birinci alt probleme ilişkin veri toplama aracındaki ilk soru katılımcıların sözel akran zorbalığına ilişkin vinyeti ne kadar ciddi bulduklarına ilişkindir. Tablo 3’de görüldüğü gibi 374 katılımcıdan durumun ciddiyetini %61,2’si (229) çok ciddi bulmuştur. Katılımcıların %61,5’i (230) mağdur öğrencilerin duygularını paylaşmakta olup, %60,5’i zorba davranışa müdahale edeceğini belirtmiştir. Oranlar incelendiğinde sözel akran zorbalığına ilişkin durumlar katılımcılar tarafından oldukça ciddi bulunmuştur.

4.1.2. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin ikinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin zorba öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	f	%
ZORBA ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Konuşurum.	135	35
	Uyarırım.	85	23
	Sinirlenirim/Kızarım.	18	4
	Nedenini Sorgularım.	35	19
	Hiçbir şey yapmam.	3	.83
	Ceza veririm.	20	5
	Aynısını yapardım.	5	2
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	13	.35
	Velisini çağırırım.	23	6
	Döverim.	5	2
	Tehdit ederim/Korkuturum	4	1
	Sınıf öğretmenini bilgilendiririm.	1	.27
	Disipline gönderirim.	5	2
	İdareyi bilgilendiririm.	20	4

Tablo 4’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında zorba öğrenciye verdikleri tepkiler incelendiğinde 367 katılımcıdan 130’u zorba öğrenciyle konuşarak, 85’i uyararak, 35’i sorunun nedenini sorgulayarak, 23’ü velisini çağırarak, 20’si ceza vererek 13’ü rehber öğretmene yönlendirerek, 20’si idareyi bilgilendirerek, 3’ü hiçbir şey yapmayarak, 4’ü tehdit ederek, 5’i aynısını davranışı zorba öğrenciye yapmak, 5’i öğrenciyi döverek ve 1 kişide sınıf öğretmenini bilgilendirmeyi tercih ederek müdahalede buldukları tespit edilmiştir. Kategorilere bakıldığında öğretmen adaylarından zorba öğrenciye bakış açıları ve yaklaşımlarının olumsuz olan kısmı öğretmen adayları açısından durumun ciddi olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında zorba öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-1\K: Arkadaşına neden böyle davranışlarda bulunduğunu sorar ve empati yapmasını isterdim.

Ö-2\E: Aynı davranışı bende ona yapardım

Ö-3\K: Yaptığının çok yanlış olduğunu ve şiddetle hiçbir şeyi çözemeyeceğini anlattırdım.

Ö-4\E: Herkesin önünde yaptığının yanlış olduğunu yüzüne vururdum.

Ö-5\K: Sert bir şekilde uyarak yaptığının yanlışlığını anlamasını sağlayacak bir ceza veririm ve ailesiyle görüşürüm.

Ö-6\E: Empati ile ilgili bir psiko-eğitime katılmasını sağlayabilirim.

Ö-7\K: Zorbalık hakkında öğrenci ile çalışmalar yaparım

Ö-8\E: Müdahalede bulunmam.

4.1.3. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin üçüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin mağdur öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	f	%
MAĞDUR\KURBAN ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Umursama/Takma/Üzülme derim	42	11
	Teselli ederim/Destek olurum./Motive ederim.	79	21
	Sessiz kalma./Hakkını savun derim.	39	10
	Duygularını paylaşıyorum.	12	3
	Konuşurum./Bireysel görüşme yaparım.	102	27
	Müdahale etmem.	5	1
	Aranızda halletmelisiniz derim.	3	.78
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	9	2
	Hediye alırım/ Yemek ısmarlarım.	15	4
	Davranışın nedenini sorgularım.	14	4
	Yalakasın derim	3	.73
	İdareye/öğretmene şikâyet et derim.	10	3
	Öğretmenlerinden yardım istemelisin derim.	19	5
	Korurdum./Arkasında dururum.	17	6
	Arkadaşlığını bitirmelisin derim	3	4
	Barıştırdım./Arayı bulurum.	2	.52
	Ortamdan uzaklaştırırım.	2	.52
	Akran zorbalığı semineri veririm.	3	.78
Sende ona vur derim.	1	.26	

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında mağdur/kurban öğrenciye verdikleri tepkiler incelendiğinde 380 katılımcıdan 42’si umursama/takma diyerek, 79’u mağdur öğrenciyi teselli edip destek olarak, 39’u hakkını savunmasını söyleyerek, 12’si mağduru duygularını paylaşarak, 102’si konuşarak ve bireysel görüşme yaparak, 5’ i müdahale etmeyerek, 3’ü aralarında halletmesi gerektiğini söyleyerek, 15’i hediye alarak, 14’ü davranışın nedenini sorgulayarak,3’ü yalakasını diyerek, 10’u idareye gidip şikâyet etmesini 17’si de öğretmenlerinden yardım istemesini önererek, 17’si mağduru koruyup arkasında durarak, 3’ü arkadaşlığını bitir diyerek, 2’si barıştırmaya çalışarak, 2’si ortamdan uzaklaştırarak, 3’ü okula akran zorbalığı ile ilgili seminer vererek, 1 kişi de sen de ona vur diyerek müdahalede bulunmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Oranlar incelendiğinde olumlu tutum ve davranışlarda bulunan öğretmen adaylarının sayısı yüksek olsa da olumsuz tutum ve davranışlarda bulunan öğretmen adayları da ciddiyetini korumaktadır. Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığında mağdur öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-9\K: *Zorbalıkla nasıl baş edebileceği ile ilgili konuşup ona destekleyici eğitim sunardım.*

Ö-10\K: *Kendi haklarına sahip çıkması gerektiğini söyler ve susmamasını isterdim.*

Ö-11\E: *Bazı durumlarda sessiz kalmaması gerektiğini, hakkını savunması gerektiğini söyledim.*

Ö-12\K: *Kendisinde duygusal olarak yaklaştığı davranışı ve duyguları anlamaya çalışır, yardımcı olur ve gerekli desteği verirdim.*

Ö-13\E: *Böyle biriyle arkadaş olmamalısın, bir daha onunla konuşma derim.*

Ö-14\K: *Sende gerçekten yalakasını ama takma derim.*

4.1.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin dördüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Toplamları	Sıra Ortalaması	U	Z	Ss	p
Kadın	287	54752	190.77	11545	-1.109	.423	.268
Erkek	87	15373	176.70				

Tablo 6’da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U-Testi sonucunda, grupların sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

4.1.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin beşinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla non-parametrik testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Sözel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bölüm	n	Sıra Ortalaması	x^2	sd	p
Okul Öncesi Öğretmenliği	27	213.78	28.308	5	.000
Fen Bilgisi Öğretmenliği	77	178.98			
RPD	81	171.92			
Matematik Öğretmenliği	44	131.16			
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	199.70			
Sınıf Öğretmenliği	70	227.11			

Tablo 7’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında bölüm değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak fark anlamlı bulunmuştur. ($x^2=28.308$; $sd=5$). Tablo 7’de sunulan bulgulara göre öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin bölüm değişkenine göre anlamlı fark gösterdiği görülmüştür. Ortalamalara bakıldığında sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen

adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin diğer bölümlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilirken, matematik bölümü öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin daha az seviyede olduğu söylenebilir. Bu durumda anlamlı fark sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine gerçekleşmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme yanıt bulmak amacıyla katılımcılara veri toplama aracında üç tane likert tipi seçmeli soru, iki tane açık uçlu soru sorulmuş, daha sonra fiziksel akran zorbalığına ilişkin vinyetlerden aldıkları toplam puanların cinsiyet ve bölüm değişkeni ile ilişkisine bakılmıştır.

4.2.1. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin ilk alt maddesi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar sırasıyla analiz edilmiş Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Aritmetik Ortalaması

	$\bar{x}$	sd	<i>f</i>					%					
			1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Fiziksel	1	4,64	,57	1	1	10	104	258	.3	.3	2.7	27.8	69
	2	4.55	.66	2	1	21	115	235	.5	.3	5.6	30.7	62.8
Zorbalık	3	4.70	1.47	3	3	14	88	265	.8	.8	3.7	23.5	70.9

İkinci alt probleme ilişkin veri toplama aracındaki ilk soru katılımcıların fiziksel akran zorbalığına ilişkin vinyeti ne kadar ciddi bulduklarına ilişkindir. Tablo 8’de görüldüğü gibi 374 katılımcıdan durumun ciddiyetini %69’u (104) çok ciddi bulmuştur. Katılımcıların %62,8’i (115) mağdur öğrencilerin duygularını paylaşmakta olup, %70,9’u zorba davranışa müdahale edeceğini belirtmiştir. Oranlar

incelendiğinde fiziksel akran zorbalığına ilişkin durumlar katılımcılar tarafından oldukça ciddi bulunmuştur.

4.2.2. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin ikinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin zorba öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	<i>f</i>	%
ZORBA ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Konuşurum/ Bireysel görüşme yaparım.	162	45
	Uyarırım.	47	13
	Velisiyle görüşürüm.	18	5
	Ceza veririm.	28	8
	Nedenini araştırırım	24	7
	Aynısını bende ona yaparım.	8	2
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	10	3
	İdareyi bilgilendiririm.	4	1
	Kızardım/Sinirlenirim/Sert tepki veririm.	28	8
	Disipline gönderirim.	9	2
	Gözlemlerim.	3	.85
	Döverdim.	4	1
	Hiçbir şey yapmam.	3	.85
	Yerlerini değiştiririm.	4	1
	Sınıftan kovarım.	2	.56
Tehdit ederim/Korkuturum.	1	.28	

Tablo 9’da görüldüğü üzere öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığında zorba öğrenciye verilen tepkileri incelendiğinde 355 katılımcıdan 162’si konuşarak, 47’si uyararak, 18’i velisiyle görüşerek, 28’i ceza vererek, 24’ü nedenini araştırarak, 8’i aynısını ona yaparak, 10’u rehber öğretmene yönlendirerek, 4’ü idareye bildirerek, 28’si kızarak, 9’u disipline göndererek, 3’ü öğrenciyi gözlemleyerek, 4’ü döverek, 2’si sınıftan kovarak ve 1’i tehdit ederek, 3’ü hiçbir şey yapmayarak ve 4’ü öğrencilerin yerlerini değiştirerek müdahalede bulunmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Fiziksel akran zorbalığında zorba öğrenciye karşı yaklaşımlar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu zorba öğrencinin davranışlarını

değiştirmeye yönelik müdahale etmektedir. Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığında zorba öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-15\K: Arkadaşına böyle yapmaması gerektiğini ona anlattım. Sevmese bile saygı duyması gerektiğini söyledim.

Ö-16\K: Empati kurdurmaya çalışıp karşısındakinin ne hissettiğini gösterirdim.

Ö-17\E: Böyle bir davranışta bulunduğu için ona ceza verirdim.

Ö-18\E: Davranışın sebebini sorar ona göre ceza verirdim.

Ö-20\E: Şiddetin çok kötü bir şey olduğunu anlattım.

Ö-21\K: Şiddetle bir şey başaramayacağını söyleyip rehber öğretmene yönlendirirdim.

Ö-22\E: Bir daha yaparsan idareye gönderirim diye tehdit ederdim.

4.2.3. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin üçüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin mağdur öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	f	%
MAĞDUR/KURBAN ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Umursama/Takma/Üzülme derim.	17	5
	Teselli ederim/Destek olurum.	78	23
	Sessiz kalma./Hakkını savun derim.	21	6
	Duygularını paylaşıyorum.	12	4
	Konuşurum/bireysel görüşme yaparım.	91	27
	Müdahale etmem.	9	3
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	7	2
	Hediye alırım.	5	1
	Davranışın nedenini sorgularım.	10	3
	Öğretmenlerinden yardım istemelisin derim.	3	.90
	Korurdum./Arkasında dururum.	6	2
	Arkadaşlığını bitirmelisin derim.	5	1
	Barıştıririm./Arayı bulurum.	15	4
	Aynısını sende ona yap derim.	4	1
	Tebrik ederim/Desteklerim.	12	4
	Sende hatalısın, bağırمامالısın derim.	7	2
	Yardımcı olurum.	16	5
	Velisiyle görüşürüm.	4	1
	Paylaşımıcı olmalısın derim.	3	.90
	Alttan almalısın/Uzatma derim.	4	1
Nasihat verirdim.	2	.60	
Sınıfta konuşma yapardım.	1	.30	
Cezayı mağdura verdiririm.	1	.30	

Tablo 10’da görüldüğü üzere öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığında mağdur/kurban öğrenciye verdikleri tepkiler incelendiğinde 333 katılımcıdan 78’i teselli ederek, 17’si umursama/takma diyerek, 21’i hakkını savunması gerektiğini söyleyerek, 12’si duygularını paylaşarak, 91’i konuşarak, 9’u müdahalede bulunmayarak, 7’si rehber öğretmene yönlendirerek, 5’i hediye alarak, 3’ü bireysel görüşme yaparak, 10’u nedenini sorgulayarak, 3’ü öğretmenlerinden yardım istemesini söyleyerek, 6’sı koruyup mağdurun arkasında durarak, 5’i arkadaşlığını bitirmesini söyleyerek, 15’i barıştırmaya çalışarak, 4’ü aynısını yapmasını söyleyerek, 4 ‘ü velisiyle görüşme yaparak, 3’ü paylaşımıcı olmasını söyleyerek, 4 ‘ü uzatmaması gerektiğini mağdurun hatalı olduğunu söyleyerek, 2’si sınıfla konuşarak, 16’sı yardımcı olmaya çalışarak, 7’si mağdur öğrencinin hatalı olduğunu söyleyerek, 9 kişi ise hiçbir şekilde müdahale etmeyerek tarafsız kalmayı tercih etmişlerdir. Fiziksel akran zorbalığında mağdur öğrenciye karşı yaklaşımlar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu mağdur öğrenciye destek olmaktadır. Öğretmen adaylarının fiziksel

akran zorbalığında mağdur öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-22\|E: Konuşarak yanında olduğumu hissettirirdim.

Ö-23\|K: İki kişiyle de konuşarak aralarındaki problemi çözmeye çalışırdım.

Ö-24\|E: Umurunda olmaz ne halleri varsa görsünler.

Ö-25\|K: Böyle durumlarda teslim olmamasını hakkını araması gerektiğini anlatırdım.

Ö-26\|K: Üzülme arkadaşlar arasında bazen böyle şeyler olabilir diye teselli ederdim.

Ö-27\|E: Hakkı olduğunu ancak tepkisinin yanlış olduğunu ona anlatırdım.

4.2.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin dördüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Toplamları	Sıra Ortalamaları	U	Z	Ss	p
Kadın	287	53100.50	185.02	11772.50	-.869	.423	.385
Erkek	87	17024.50	195.68				

Tablo 11’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U-Testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir bulunmamıştır ($p > .05$).

4.2.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin beşinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla

non-parametrik testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Fiziksel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bölüm	n	Sıra Ortalamaları	χ^2	Sd	p
Okul Öncesi Öğretmenliği	27	213.78	20.265	5	.001
Fen Bilgisi Öğretmenliği	77	172.99			
RPD	81	186.76			
Matematik Öğretmenliği	44	135.99			
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	204.80			
Sınıf Öğretmenliği	70	208.03			

Tablo 12’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının fiziksel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında bölüm değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=20.265$; $sd=5$). Tablo 11’de sunulan bulgulara göre öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin bölüm değişkenine göre anlamlı fark gösterdiği görülmüştür. Ortalamalara bakıldığında okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin diğer bölümlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilirken, matematik bölümü öğretmen adaylarının sözel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin daha az seviyede olduğu söylenebilir. Bu durumda anlamlı fark okul öncesi öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine gerçekleşmiştir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır ve bu tepkiler çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme yanıt bulmak amacıyla katılımcılara veri toplama aracında üç tane likert tipi seçmeli soru, iki tane açık uçlu soru sorulmuş, daha sonra ilişkisel akran zorbalığına ilişkin vinyetlerden aldıkları toplam puanların cinsiyet ve bölüm değişkeni ile ilişkisine bakılmıştır.

4.3.1. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin ilk alt maddesi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar sırasıyla analiz edilmiş Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Aritmetik Ortalaması

	Mean	Sd	f					%					
			1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
İlişkisel Zorbalık	1	4.78	.48	1	1	3	301	374	.3	.3	.8	18.1	80.3
	2	4.68	.61	2	2	11	83	276	.5	.5	2.9	22.1	73.6
	3	4.70	.66	4	4	7	67	292	1.1	1.1	1.9	17.9	78.1

Üçüncü alt probleme ilişkin veri toplama aracındaki ilk soru katılımcıların ilişkisel akran zorbalığına ilişkin vinyeti ne kadar ciddi bulduklarına ilişkindir. Tablo 13’de görüldüğü gibi 374 katılımcıdan durumun ciddiyetini %80,3’ü (374) çok ciddi bulmuştur. Katılımcıların %73,6’sı (276) mağdur öğrencilerin duygularını paylaşmakta olup, %78,1’i (292) zorba davranışa müdahale edeceğini belirtmiştir. Oranlar incelendiğinde sözel akran zorbalığına ilişkin durumlar katılımcılar tarafından oldukça ciddi bulunmuştur.

4.3.2. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin ikinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin zorba öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Zorba Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	f	%
ZORBA ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Konuşurum.	230	62
	Uyarırım.	42	11
	Velisiyle görüşürüm.	2	.54
	Ceza veririm.	12	3
	Nedenini araştırırım.	37	11
	Aynısını bende ona yaşatırım.	8	2
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	2	.54
	Kızardım/Sinirlenirim. Azarlarım.	10	3
	Döverdim.	1	.27
	Hiçbir şey yapmam.	12	3
	Ortak oyun kurardım.	5	1
	Sınıf öğretmenini bilgilendiririm.	1	.27
	Mor kalem alırdım.	4	1
	Drama yöntemini kullanırdım.	1	.27

Tablo 14’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında zorba öğrenciye verilen tepkileri incelendiğinde 367 katılımcıdan 230’u konuşarak, 42’si uyararak, 37’si nedenini araştırarak, 2’si velisiyle görüşerek, 2’si ceza vererek, 37’si nedenini araştırarak, 8’i aynısını zorba öğrenciye yaşatarak, 2’si rehber öğretmene yönlendirerek, 10’u kızarak/azarlayarak, 1’i döverdim diyerek, 5’ i ortak oyun kurarak çocukların arasındaki bağı güçlendirerek, 1. sınıf öğretmenini bilgilendirerek, 4’ü mor kalem alarak, 1 kişide drama yöntemini kullanarak müdahale etmeyi tercih etmiştir. 12 kişi ise hiçbir şey yapmam diyerek tarafsız kalmayı tercih etmiştir. İlişkisel akran zorbalığında zorba öğrenciye karşı yaklaşımlar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu zorbalığı önlemeye karşı müdahalede bulunmuştur. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında zorba öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-28\K: *Onunla bu davranışı hakkında konuşurdum ve ne hissettiğini anlaması için drama yöntemini kullanırdım.*

Ö-29\E: *Tehdit ederek hiçbir yere varamayacağını söyleyerek özür diletirirdim.*

Ö-30\E: *Aklı başına gelsin diye bir tane patlatırdım.*

Ö-31\K: *Velisiyle görüşerek evdeki durumunu öğrenirdim*

Ö-32\K: *İletişimlerini güçlendirmek için beraber oyun oynamalarını sağlardım.*

Ö-33\K: *Benim için çok önemli bir durum değil önemsemem ve bir şey yapmam.*

4.3.3 Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin üçüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin mağdur öğrenciye karşı tepkileri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların, bu probleme yanıt bulmak amacıyla sorulan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, sırasıyla analiz edilmiş ve elde edilen nitel veriler Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Mağdur/Kurban Öğrenciye Karşı Tepkilerinin Sonuçları

TEMA	KOD	f	%
MAĞDUR/KURBAN ÖĞRENCİYE VERİLEN TEPKİLER	Umursama/Takma/Üzülme derim.	56	11
	Teselli ederim/Destek olurum./İlgilenirim	89	18
	Sessiz kalma./Hakkını savun derim.	18	3
	Duygularını paylaşıyorum.	8	2
	Konuşurum/Bireysel görüşme yaparım.	47	9
	Müdahale etmem.	7	1
	Rehber öğretmene yönlendiririm.	2	.4
	Davranışın nedenini sorgularım.	5	1
	Korurdum./Arkasında dururum.	1	.2
	Arkadaşlığını gözden geçirmeli/bitirmelisin derim.	19	4
	Barıştıyorum./Arayı bulurum.	3	.6
	Sorunu çözmesine yardımcı olurum.	27	5
	Paylaşımca olmalısın derim.	20	4
	Aranızda halletmelisiniz derim.	5	1
	Altan almalısın/uzatma derim.	3	.6
	Doğum gününe gitme derim.	12	2.4
	Kalemimi sakın verme derim.	4	.8
	Ortamdan uzaklaştırırım.	2	.4
	Onunla ben oynarım.	62	12
	Başka bir arkadaş grubuna dâhil ederim.	22	4
	Başkalarıyla arkadaş ol derim.	25	5
	Kendini sorgulamalısın derim.	21	4
	Velisiyle görüşürüm.	2	.4
Sınıfta konuşma yaparım.	2	.4	
Atılganlık eğitimi veririm.	2	.4	

Tablo 15’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında mağdur/kurban öğrenciye verdikleri tepkiler incelendiğinde 500 katılımcıdan 56’sı umursama/takma diyerek, 89’u teselli eder destek olurum diyerek, 18’i hakkını savunması gerektiğini söyleyerek, 8’i duygularını paylaşarak, 47’si bireysel görüşme yaparak, 2’si rehber öğretmene yönlendirerek, 5’i davranışın nedenini sorgulayarak,

19'u arkadaşlığını bitirmesi gerektiğini söyleyerek, 3'ü barıştırmaya çalışarak, 27'si sorunun çözümünde yardımcı olmaya çalışarak, 20'si paylaşımcı olması gerektiğini söyleyerek, 5'i aranızda halletmelisiniz diyerek, 3'ü uzatmaması gerektiğini söyleyerek, 12'si doğum gününe gitmemesini söyleyerek, 4'ü kalemını sakın verme diyerek, 2'si ortamdaki uzaklaştırarak, 62'si mağdurla oynayarak, 37'si oyuna dâhil olmasını sağlayarak, 22'si başka bir oyun grubuna dâhil ederek, 21'i mağdurun kendi üzerine düşünmesini sağlayarak, 25'i başka arkadaş bulmasını söyleyerek, 2'si velisiyle görüşerek, 2'si durumu sınıfla konuşarak, 2'si atılganlık eğitimi vererek mağdura müdahalede bulunmayı tercih ederken 7'si hiçbir müdahalede bulunmak istememiş olayı görmezden gelmeyi tercih etmiştir. İlişkisel akran zorbalığında mağdur öğrenciye karşı yaklaşımlar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu mağdur öğrenciye destek olmaktadır. Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığında mağdur öğrenciye ilişkin görüşlerinden örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

Ö-34\E: Ben müdahale etmem idare gereğini yapsın.

Ö-35\K: Onun dediğini yapmamalısın hakkını savunmalısın derim.

Ö-36\K: Onu yönlendirir ve baskıdan kurtulmasını sağladım.

Ö-37\E: Böyle durumlarda öğretmenlerinden yardım istemelisin derim.

Ö-38\K: Ortamdan uzaklaştırıp duygularını paylaştım.

Ö-39\E: Çok da lazım değil böyle tiplerle arkadaş olma derim.

Ö-40\K: Aranızda halletmelisiniz derim.

Ö-41\K: İsim vermeden sınıfla genel bir konuşma yapıp öğrencileri takip ederim.

Ö-42\E: İkişisiyle de konuşup barışmalarını sağladım.

4.3.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin dördüncü alt maddesi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Toplamları	Sıra Ortalamaları	U	Z	ss	P
Kadın	287	54393.50	189.52	11903.50	-.781	.423	.435
Erkek	87	15731.50	180.80				

Tablo 16’da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U-Testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

4.3.5. Bölüm Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkilerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin beşinci alt maddesi “Öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkileri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. İlgili probleme yanıt bulmak amacıyla non-parametrik testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Öğretmen Adaylarının İlişkisel Akran Zorbalığına İlişkin Tepkileri Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bölüm	n	Sıra Ortalaması	χ^2	sd	P
Okul Öncesi Öğretmenliği	27	221.43	21.155	5	.001
Fen Bilgisi Öğretmenliği	77	183.35			
RPD	81	183.48			
Matematik Öğretmenliği	44	143.13			
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	183.99			
Sınıf Öğretmenliği	70	215.28			

Tablo 17’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin karşılaştırılmasında bölüm değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=21.155$; $sd=5$). Tablo 17’de sunulan bulgulara göre öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin bölüm değişkenine göre anlamlı fark gösterdiği görülmüştür. Ortalamalara bakıldığında okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören

öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin diğer bölümlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilirken, matematik bölümü öğretmen adaylarının ilişkisel akran zorbalığına ilişkin tepkilerinin daha az seviyede olduğu söylenebilir. Bu durumda anlamlı fark okul öncesi öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine gerçekleşmiştir.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA SONUÇ

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların sonuçları, konuyla ilgili alanda yapılmış diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre farklı zorbalık türleri cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde kadın öğretmen adayları ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yiğit'in (2015) yaptığı çalışmada öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin zorbalığa karşı tutumlarını araştıran Craig ve diğerleri (2000) yaptıkları çalışmada da cinsiyete ilişkin bir fark bulunmamıştır. Yine İrfaner 'in (2009) yaptığı araştırmada kadın ve erkek öğretmenlerin zorbalık eylemlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Buna göre yapılan araştırmaların sonuçları birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak Balanuye 'nin (2007) yaptığı araştırmada ise okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumlarının kadın ve erkek öğretmen arasında anlamlı bir fark bulunduğu; kadın öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumlarının erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaman ve Çuha'nın (2014) yaptıkları araştırmada ise kadın ve erkek öğretmenlerin okul zorbalığına karşı tutumlarının cinsiyete göre değiştiği görülmektedir. Kadın öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumları erkek öğretmenlerinden daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya göre bu farklılık kültürel farklılıklardan veya mesleki kıdem farkından kaynaklanmaktadır. Cinsiyete göre anlamlı fark bulunan araştırmalarda kadın öğretmenlerin tutumlarının erkek öğretmenlere göre okul zorbalığına yönelik tutumlarının daha yüksek olması kadının biyolojik ve duygusal yapısının etkili olduğundan kaynaklanabilmektedir.

Akran zorbalığının ne kadar ciddi olduğuna ilişkin bulgular ise; araştırmada öğretmen adaylarından sözel, fiziksel ve ilişkisel akran zorbalığı biçimindeki üç zorbalık türüne ilişkin tutumları incelenmiştir. Öğretmen adaylarının algılanan ciddiyetlerini ve empatilerini ölçmek için varsayımsal durumlar kullanılmıştır.

Öğretmen adayları sözel akran zorbalığını %61, fiziksel akran zorbalığını %69 ve ilişkisel zorbalığını %80 oranında ciddi bulunmuşlardır. Öğretmen adayları ilişkisel akran zorbalığını diğer zorbalık türlerine oranla daha ciddi bulmakta ve müdahale eğilimi daha fazla görülmektedir. Buna karşılık alan yazına bakıldığında, Craig, Henderson ve Murphy (2000) öğretmen adaylarının tutumlarını etkileyen bağlamsal ve bireysel etkilerini araştırdığı çalışmasında fiziksel zorbalığı diğer zorbalık tarafından daha ciddi olarak görüldüğü ve müdahalenin daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Aynı şekilde Bauman ve Del Rio (2006) yaptıkları çalışmada 82 öğretmenlik eğitimi alan lisans öğrencilerden belirli senaryolarla zorbalık davranışlarına tepki vermeleri istenen araştırmada katılımcılar ilişkisel zorbalığı en az ciddi zorbalık tipi olarak seçmişlerdir. En az ilişkisel zorbalık kurbanları ile empati kurmuşlar ve en az bu tür zorbalıklara müdahale ettiklerini söylemişlerdir. Çubukçu ve Dönmez (2012) ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin okuldaki şiddet hakkındaki görüşlerini incelemişler ve öğretmenlerin en sık fiziksel şiddet, ardından sözel şiddet ve psikolojik şiddeti ciddi olarak görmüşlerdir. Benzer olarak Yoon ve Kerber (2003) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler fiziksel zorbalığı, sözel zorbalığa göre daha ciddi bir durum olarak değerlendirmişlerdir. Kartal ve Bilgin'in (2009) yapmış oldukları çalışmada öğrenciler en yüksek oranda sözel zorbalığa uğradıklarını belirtirken öğretmenler fiziksel zorbalığın daha yaygın olduğunu ve daha ciddi bulunduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının tutum ve tepkilerine bakıldığında, akran zorbalığını ciddiye almakta ancak yaşanma ihtimallerini ve yaygınlığını oldukça düşük bir ihtimal olarak görmektedirler. Dolayısıyla zorbalık hakkında çok fazla bilgi sahibi olamadıkları için müdahale etmede yetersiz kalabilmektedirler. Kurbanları destekleme ve zorba öğrenciyi suçlamaları da var olan problemin şiddetini arttırabilmektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının hem zorba öğrenciye hem de mağdur öğrenciye karşı tutum ve davranışları oldukça önemlidir. Bu anlamda da öğretmen adaylarına zorba davranışla müdahale edebilme becerilerini kazandıracak eğitimler verilebilir.

Araştırmanın sonuçlarında, öğretmen adaylarının branşları incelendiğinde sözel akran zorbalığı sınıf öğretmeni adayları tarafından çok ciddi bulunurken, fiziksel ve ilişkisel zorbalık okul öncesi öğretmeni adayları tarafından çok ciddi bulunmaktadır. Küçük yaş grubuyla ilgilenen öğretmen adayları fiziksel ve ilişkisel zorbalığı daha ciddi bulup müdahale ederken, büyük yaş grubu ile ilgilenen öğretmen

adayları ise sözel zorbalığı daha ciddi bulmaktadır. Sınıf öğretmeni adaylarının sözel akran zorbalığını daha ciddi bulması ve tepkilerini daha kolay göstermesi, öğrencilerin zorba davranışa maruz kaldığını sınıf öğretmenlerine daha rahat aktarmasından ve öğretmen- öğrenci arasındaki iletişim kanalının daha aktif ve iyi olmasından kaynaklandığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre sınıf içerisinde veya dışarısında öğrenciyle daha çok vakit geçirip daha fazla gözlem yaparak müdahale etme imkanının daha kolay olmasından da kaynaklanabilmektedir. İlişkisel akran zorbalığının ve fiziksel akran zorbalığının okul öncesi öğretmen adayları tarafından ciddi bulunması ise okul öncesi çocuklarının gelişim özellikleri dikkate alındığında okul öncesi dönemi çocukların öfke kontrollerini sağlamada henüz yeterli düzeye erişememiş olmalarından kaynaklanabildiği söylenebilmektedir. 18.aydan ergenliğe kadar devam etse de okul öncesi dönemde annelerinden uzaklaşmaları, bedenlerindeki büyüme vb. öfkelerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu tür davranışlarda sınıf içerisinde daha kolay gözlemlenebilmektedir. Sınıf mevcudunun az olması da burada önem taşımaktadır. Araştırmanın bulgularıyla paralellik gösteren Gültekin Akduman'ın 2010 da ve 2012 de yaptığı iki farklı araştırma da öğretmenlerin okul öncesi dönemde en çok fiziksel saldırılarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Küçük yaş grubu çocuklarında fiziksel saldırı diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek bulunmuş ve yaşla beraber fiziksel saldırganlığın azaldığını ve sözel akran zorbalığının artış gösterdiğini tespit etmiştir. Yine araştırma bulgularını destekleyen Akyol ve diğerlerinin (2018) yaptıkları çalışmada da okul öncesi öğretmenlerinin ve sınıf öğretmenlerinin fiziksel zorbalığın öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu ve daha ciddi bulunduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ortaokul branş öğretmenleri sözel akran zorbalığını psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin ise psikolojik/ilişkisel sözel akran zorbalığını daha ciddi bulduklarını ifade etmişlerdir. Balanuye 'nin (2007) araştırmasında da okul zorbalığına yönelik öğretmen tutumlarının, öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alan yazın incelendiğinde ise akran zorbalığıyla ilgili yer alan çalışmalar araştırmanın bulgularına paralellik göstermektedir. Öğrencilerin yaşlarının artmasıyla birlikte kişisel gelişim özellikleri de değişmekte dolayısıyla zorbalığa başvurma ve zorbalıkla başa çıkabilme yöntemler de değişiklik göstermektedir. Çocukların zihinsel gelişimleriyle beraber soyut düşünme becerilerinin de gelişmesiyle ilk çocukluk döneminden son çocukluk ve ergenlik dönemlerine geçtiklerinde fiziksel şiddet yerine daha çok sözel ve ilişkisel zorbalık yöntemlerini

kullandıkları söylenebilmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin fiziksel zorbalığı diğer zorbalık türüne oranla daha ciddi olarak algılamaları ve müdahale etmeleri fiziksel zorbalığın daha kolay gözlemlenebilir olmasından kaynaklanabilmektedir. Buna karşılık sözel ve ilişkisel zorbalığın fark edilebilmesi için öğretmenlerin daha dikkatli gözlem yapmaları gerekmektedir. Öğrencilerin davranış problemlerini çözme konusunda aileden sonra ilk akla gelen isimler öğretmenlerdir. Akran arası iletişimde bu ciddi probleme müdahale etmede en etkili kişiler şüphesiz ki öğretmenlerdir. Çünkü okul zorbalığının yaşandığı, akranların çatıştığı sosyal bir ortamdır ve bu ortamda en yetkin kişiler okul idarecileri ve öğretmenlerdir. Dolayısıyla öğretmenlerin zorbalığa karşı tutumları ve zorbalıkla baş etme yöntemleri göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Ancak alan yazın tarandığında konuyla ilgili çok fazla araştırma yapılmamış ve öğretmenlerin bu konudaki tutumları araştırmalarda göz ardı edilmektedir. Ancak öğretmenlerin tepkilerinin müdahale etme durumlarının hem zorba hem mağdur hem de izleyicilerin gelecekteki davranışlarını şekillendirmekte olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin bu konudaki tepkileri daha ayrıntılı incelenmeli ve öğretmen adaylarına da bu konuda yol gösterilmelidir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen önerilerden aşağıda bahsedilmiştir.

Öğretmen adayları zorbalıkla baş etme ve mağdura destek olma konusunda genellikle konuşma yaparak, empati kurularak, mağdurlara kendilerini korumalarını öğreterek müdahalede bulunurken psikolojik danışman ve rehber öğretmenler ise öğrenciler ile bireysel konuşarak, seminer yaparak, idareyi ve veliyi bilgilendirerek okul aile birliği ve rehber öğretmenin iş birliğine dayanan stratejileri kullanmaya dikkat etmemektedirler. Bunun yanı sıra öğretmen adayları zorbalığı görmezden gelebilmekte, göz ardı etmekte çoğu zamanda tehdit, fiziksel ve sözlü şiddet gibi olumsuz müdahalede bulunmaktadır. Bu tür müdahalelerin önlenmesi ve zorbalıkla başa çıkabilmek için öğretmenlere zorbalık olayları ile ilgili hizmet içi eğitimleri arttırılmalıdır. Aynı zamanda eğitim gören öğretmen adayları için ise ders olarak okutulabilir. Öğretmenler okul zorbalığı ile ilgili sınıf içi etkinliklere daha fazla yer vermelidir. Rehberlik servisi sık sık okul-aile iş birliği ile eğitimler ve uygulamalar düzenlemelidir. Okullarda görülen akran zorbalığı, bireylerin ileriki yaşamlarında görülebilecek zorba davranışların habercisi olabilir. Dolayısıyla rehberlik servisi başta

olarak idare, öğretmenler ve velilerin iş birliği içerisinde zorbalığa erken müdahale edebilecek uygulamalar geliştirilmelidir. Toplumun temelini oluşturan aile bireyin şekillenmesinde en önemli rolü oynamaktadır. Aile özellikleri bireyin zorba ya da mağdur oluşunu etkileyebilmektedir. Bu nedenle ebeveynlere aile içi iletişim, anne baba rolleri ve problem çözme becerileri ile ilgili seminerler verilebilir, zorba davranışlara yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmanın Niğde İli Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileriyle yapılmış olması araştırmanın sınırlılığını göstermektedir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde araştırmacılara yönelik öneriler; örneklemi daha geniş tutarak, branş sayısı arttırılarak, öğretmenlerin mesleki kıdemlerine ve deneyimlerine ve okul kademe düzeylerine bakılarak akran zorbalığının aile ve öğrenci açısından ele alınarak yapılabileceği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Albayrak, S. (2012). *Okulda uygulanan zorbalığı önleme programının zorbalığın azaltılmasında etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
2. Arıman, F. (2007), *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez, İstanbul.
3. Akyol, N. A., Yıldız, C., & Akman, B. (2018) Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H. U. Journal of Education) 33(2), 2018, 439-459.
4. Alikasifoğlu, M., Erginöz, E., & Ercan, O. (2007). Çocukluk çağında kabadayılık/zorbalık davranışları: Hekimler açısından anlamı. *Türk Pediatri Arşivi*, 42 ,2007, 19-25.
5. Aslan, Ö. M., & Tuğrul, B. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların oyunlarında ortaya çıkan zorbalık ve mağdur olma davranışlarının içerik analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(1) ,2014, 60-77.
6. Ayas, T., Horzum, M. B. (2011). Öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Uluslararası Online Dergisi*, 3(2), 2011, 619-640.
7. Ayas, T., Okullarda yaygın sorun şiddet ve zorbalık. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, 2007,16–19.
8. Bauman, S., & Del Rio, A. (2006). Preservice teachers' responses to bullying scenarios: Comparing physical, verbal, and relational bullying. *Journal of educational psychology*, 98(1), 2006, 219.
9. D. Balanuye, I. Y. (2007). *Okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumlarının incelenmesi* (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programı).
10. Bulgurcu, S. (2011). *İstanbul ilinde bir ilköğretim okulunda 6–8. sınıflarda akran zorbalığı sıklığının araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı ABD, İstanbul.

11. Craig, W.M., Pepler, D.J. ve Atlas, R. (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. (Electronic version) *School Psychology International*, 21, 2006, 22-36.
12. Çayırdağ, N. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algılayışları ile zorbalık eğilimi ve zorbalıkla başetme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
13. Çubukçu, Z., & Dönmez, A. (2012). İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 2012, 37-64.
14. Dilekmen, M., Ada, Ş., & Alver, B. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 10(2), 2011, 927-944.
15. Dölek, N. (2002). *İlk ve ortaöğretim okullarındaki öğrenciler arasında zorbaca davranışların incelenmesi ve zorbalığı önleme tutumu geliştirilmesi programının etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
16. Ergün, D. (2011). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ortaöğretim 6., 7., 8. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı yaygınlığı ve risk faktörlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
17. Ertan, D. (2012). *Akran zorbalığında aileye ve okula ilişkin risk ve koruyucu faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
18. Gökler, R. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
19. Gülay, H. (2010). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Pegem Akademi Yayıncılık*.
20. Gültekin, Z., (2003), *Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

21. Gürsoy, E. (2010) . *Ergenlerde sosyo demografik özelliklere ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
22. Akduman, G. G. (2010). 7-14 yaş grubu çocuklarda akran istismarı ve kendi çözüm önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 2010, 13-26.
23. Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 23(1), 2010.
24. Güvenir, T. (2004). *Okulda akran istismarı*. Ankara, Kök Yayıncılık.
25. İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler arasında gerçekleşen zorbalık eylemleri ve zorbalık konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tutum ve görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
26. Kabil M. (2010). *Sınıflardaki öğrenci sayılarının zorbalık üzerine etkileri*, Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
27. Kağıtçıbaşı, Ç(1998) *Türkiye’de aile kültürü, kadın ailede başlar: çok amaçlı eğitim modeli*. İstanbul, Ya-Pa Yayınları, 49-57.
28. Karataş Baran, G. (2008). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak okullarda şiddet ve okul güvenliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
29. Kartal, H., & Bilgin, A. (2008). *Öğrenci, veli ve öğretmen gözüyle ilköğretim okullarında yaşanan zorbalık*. 7(2), 2008, 485-495, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
30. Kartal, H., & Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 2009, 539-562.
31. Kapıcı, E. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 2004, 1-13.
32. Kılıç, S. (2010). *Akran istismarının ilköğretim öğrencilerinin okul iklimi algıları üzerindeki etkisi (Esenyurt ilçesi örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

33. Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
34. Özönder, M.C., Sağlam, S., Aksoy, E. Köktürk, G.V., Uluocak, Ş. (2005). *İlköğretim 7 ve 8. sınıflarında okuyan öğrencilerin okulda şiddet ve cinsel taciz kavramlarına ilişkin kavramsallaştırmaları. İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz*, Köksav Yayınları, Ankara,
35. Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasındaki sosyo metrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
36. Uludağlı Pekel, N. ve Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 2005, 77-92.
37. Pişkin, M., & Ayas, T. (2011). Akran zorbalığı ölçeği: Çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 2011, 44-66.
38. Pişkin, M. (2002) Okul zorbalığı, tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2, 2002, 531-562.
39. Pişkin, M. (2006). Okul şiddeti: tanımı, yaygınlığı ve önleme stratejileri. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, 1, 2, 2006.
40. Sarman A., Günay U., Sarman E., 2012 (Ed. Ömer Bilen ve Şamil Güneş), *Suç Korkusu/Suç Mağdurları ve Yaşanan Sosyal Travmalar*.
41. Sezgin, E. Y. (2008). Okulöncesi Öğretmenlerin Akran Zorbalığı İlişkin Algı Ve Görüşleri: Zorbalık Davranışları Tespitleri, Zorbalık Davranışları Karşısında Uyguladıkları Stratejiler Ve Aldıkları Önlemler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 85-104.
42. Satan, A. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin okul türü ve bazı sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
43. Sipahi Tıprıdamaz, H. (2008). *İzmir ili Bornova ilçesinde ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı, etkileyen ve eşlik eden faktörler*.

Yayımlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

44. Tezcan, M. (2009). Eğitimde şiddet olgusunun sosyolojik kaynakları. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, 789-801.
45. Tokdemir, M., Deveci, S.D., Açık, Y., Yağmur, M., Gülbayrak, C., Türkoğlu, A.R. (2003). İlköğretim öğrencilerinin en sık izledikleri televizyon programlarına göre fiziksel şiddete başvurma ve fiziksel şiddete yaklaşımlarının karşılaştırılması. *II. Anadolu Adli Bilimler Kongresi*, (30 Ekim- 2 Kasım).
46. Tor, H., & Sargın, N. (2005). İlköğretim okullarının ikinci kademesinde okuyan öğrencilerin şiddet hakkındaki görüşleri. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli, 28-30.
47. Yaman, E., & Çuha, N. C. (2014). Sınıf öğretmenlerinin okul zorbalığına ilişkin tutumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 2014, 435-448.
48. Yıldırım Koç, P. (2003), *Çıkmaz Sokak: Okulda Şiddet ve Zorbalık*, Ankara & İstanbul, Nobel Yayınları, 2003, s. 4–19.
49. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık
50. Yurtal, F., & Cenkseven, F. (2007). İlköğretim okullarında zorbalığın yaygınlığı ve doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 2007, 1-13.
51. Yoon, J. S., & Kerber, K. (2003). Bullying: Elementary teachers' attitudes and intervention strategies. *Research in Education*, 69, 27–34.
52. Yiğit, R. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin ve yöneticilerinin zorbalığa ilişkin tutum ve davranışları: Beşiktaş örneği*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1. ARAŞTIRMA İZNİ

E-İmzalıdır

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 69972237-302.08.01-E.416
Konu : Araştırma İzni Hatice Damla KÜPELİ

14/03/2019

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a)04/03/2019 tarihli ve 98862767-302.08.01-E.62 sayılı yazınız.
b)Eğitim Fakültesi Dekanlığının 13.03.2019 tarihli ve 46810852-399.99-E.549 sayılı yazısı

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Hatice Damla KÜPELİ, Dr. Öğr. Üyesi Buket ASLANDAĞ danışmanlığında “Öğretmen Adaylarının Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin Hikayeleştirilmiş Durumlar İle İncelenmesi” konulu tez çalışması kapsamında Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilere uygulama yapma isteğinin uygun görüldüğüne dair Eğitim Fakültesi Dekanlığının ilgi b)’de kayıtlı yazısı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cahit Tağı ÇELİK
Rektör Yardımcısı

Ek: İlgi b) yazı (1 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr.Cahit Tağı CELİK tarafından 14.03.2019 tarihinde e-İmzalanmıştır. Evrağınızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden EC7D4C45X9 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Bşk.Bor Yolu Üzeri Merkez Yerleşke NİĞDE
Telefon : (0388) 225 2707 Faks : (0388) 225 2701 oidb@ohu.edu.tr

EK 2. VERİ TOPLAMA ARACI

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )																																		
Bölüm: Okul Öncesi Öğretmenliği ( ) Fen Bilgisi Öğretmenliği ( ) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ( )		Matematik Öğretmenliği ( ) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ( ) Sınıf Öğretmenliği ( )		Diğer:																														
Sınıf Düzeyi: 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( )																																		
VİNYET:1 Okulun kütüphanesinde bir çocuğun diğerine “Yalaka, yalaka, öğretmenin yalakas” dediğini duydun. Çocuk bu sözleri duymazdan geldi, fakat sırasına geçip suratını astı. Aynı şeyin ertesi günde tekrarlandığını gördün.																																		
1. Sizce bu durum ne kadar ciddi? <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr> </table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	2. Öğrencinin davranışına üzülürdüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım. <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr> </table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin? <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr> </table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim	4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?	5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	
VİNYET 2: Proje ödevi yapıyorken bir öğrencinin diğerine “ Eğer o mor kalemi bana vermezsen seni doğum gününe çağırılmayacağım” dediğini duydun. Bu öğrencinin ilk defa böyle şeyler söylediğine tanık oldun.																																		
1. Sizce bu durum ne kadar ciddi? <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr> </table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	2. Öğrencinin davranışına üzülürdüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım. <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr> </table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin? <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr> </table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim	4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?	5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	

VİNYET 3: Bir öğrenci okula dinazor şeklinde bir silgi getirir. Bu silginin ona bir oyun salonundan ödül olarak verildiğini söylemektedir. Diğer bir öğrenci ona yaklaşır ve silgiyi isteyerek tokat atar. İlk etapta çocuk silgiyi vermeyi reddeder fakat sonrasında teslim olur.

1. Sizce bu durum ne kadar ciddi?	2. Öğrencinin davranışına üzüldüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım.	3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin?	4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?	5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?																														
<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr> </table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr> </table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr> </table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim		
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	

VİNYET 4: Sınıf, öğle yemeğine gitmeye hazırlanıyor ve çocuklar kapıda sıraya dizilmiş. Bu esnada bir çocuğun diğerine “Ya öğle yemeği paranı bana verirsin ya da gözüne yumruğu yersin” dediğini duydun. Bu olaya daha önce de tanık olmuştun.

1. Sizce bu durum ne kadar ciddi?	2. Öğrencinin davranışına üzüldüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım.	3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin?	4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?	5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?																														
<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr> </table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr> </table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr> </table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim		
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	

VİNYET 5: O gün çok çalıştıkları için sınıfındaki öğrencilerine ders saatinde serbest zaman verdin. Bir öğrencinin diğerine “Hayır kesinlikle olmaz, bizimle oynayamayacağını zaten söylemiştim” dediğine tanık oldun. Öğrenci dışlandı ve kalan zamanda gözyaşları içerisinde tek başına oynadığını gördün. Bu durum o öğrencinin oyundan dışlandığı ilk durum değildi.

1. Sizce bu durum ne kadar ciddi?	2. Öğrencinin davranışına üzüldüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım.	3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin?	4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?	5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?																														
<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr> </table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr> </table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr> </table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim		
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	

VİNYET 6: Sınıfındaki öğrencileri proje yapmak üzere dört kişilik gruplar halinde ödevlendirdin. Öğrenciler gruplarına geçerken bir öğrencinin diğerini yere düşürebilecek bir güçle ittiğini gördün. Bu itiş açıkça kasten yapılmıştı fakat tahrik edici değildi. Yere düşen çocuk “ Beni itmekten vazgeç bunu bana hep yapıyorsun, yanımdan hemen uzaklaş” diye bağırды.

<p>1. Sizce bu durum ne kadar ciddi?</p> <table border="1"><tr><td>☐</td><td>Hiç ciddi değil</td></tr><tr><td>☐</td><td>Çok ciddi değil</td></tr><tr><td>☐</td><td>Kısmen ciddi</td></tr><tr><td>☐</td><td>Ciddi</td></tr><tr><td>☐</td><td>Çok ciddi</td></tr></table>	☐	Hiç ciddi değil	☐	Çok ciddi değil	☐	Kısmen ciddi	☐	Ciddi	☐	Çok ciddi	<p>2. Öğrencinin davranışına üzülürdüm ve mağdur öğrencinin duygularını paylaştım.</p> <table border="1"><tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılmıyorum</td></tr><tr><td>☐</td><td>Katılmıyorum</td></tr><tr><td>☐</td><td>Kısmen katılıyorum</td></tr><tr><td>☐</td><td>Katılıyorum</td></tr><tr><td>☐</td><td>Kesinlikle katılıyorum</td></tr></table>	☐	Kesinlikle katılmıyorum	☐	Katılmıyorum	☐	Kısmen katılıyorum	☐	Katılıyorum	☐	Kesinlikle katılıyorum	<p>3. Bu duruma hangi olasılıkla müdahale ederdin?</p> <table border="1"><tr><td>☐</td><td>Büyük olasılıkla müdahale etmem</td></tr><tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale etmem</td></tr><tr><td>☐</td><td>Belki müdahale ederim</td></tr><tr><td>☐</td><td>Muhtemelen müdahale ederim</td></tr><tr><td>☐</td><td>Çok büyük olasılıkla müdahale ederim</td></tr></table>	☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem	☐	Muhtemelen müdahale etmem	☐	Belki müdahale ederim	☐	Muhtemelen müdahale ederim	☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim	<p>4. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız zorba davranışlarda bulunan öğrenciye ne yapardınız?</p>	<p>5. Eğer bu duruma tepki verecek olsanız kurban/mağdur olan öğrenciye ne yapardınız?</p>
☐	Hiç ciddi değil																																	
☐	Çok ciddi değil																																	
☐	Kısmen ciddi																																	
☐	Ciddi																																	
☐	Çok ciddi																																	
☐	Kesinlikle katılmıyorum																																	
☐	Katılmıyorum																																	
☐	Kısmen katılıyorum																																	
☐	Katılıyorum																																	
☐	Kesinlikle katılıyorum																																	
☐	Büyük olasılıkla müdahale etmem																																	
☐	Muhtemelen müdahale etmem																																	
☐	Belki müdahale ederim																																	
☐	Muhtemelen müdahale ederim																																	
☐	Çok büyük olasılıkla müdahale ederim																																	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad: Hatice Damla KÜPELİ

Uyruğu : T.C

Doğum Yeri : Aksaray

Doğum Tarihi : 20/12/1995

Medeni Durum : Bekar

İletişim Bilgileri: haticedamlakupeli@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2009 – 2013 : Atabek Anadolu Lisesi, Niğde

2013–2017 : Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Lisans Programı
,Kayseri

2017-2020: Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve
Öğretimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

SERTİFİKA

2017: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Formasyon Sertifika Programı

İŞ DENEYİMİ

2019- : Niğde Özel Kut Bilge Anadolu Lisesi- Felsefe Grubu Öğretmeni